

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Maret Ignatovits

**SAAREMAA LASTEGA PEREDE
TOIMETULEK LÜMANDA JA KÄRLA
PIIRKONDADE NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Epp Klooster
Kaasjuhendaja: Anne Rähn

Pärnu 2018

Soovin suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud „...“ a.

TÜ Pärnu Kolledzi osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade perede toimetulekust Eestis ja mujal maailmas	8
1.1. Majanduslikku toimetulekut mõjutavad tegurid	8
1.2. Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus	12
1.3. Sotsiaalteenused ja toetused lastega peredele	15
1.4. Töö- ja pereelu ühitamine	16
2. Uuring perede toimetulekut mõjutavatest teguritest Lümända ja Kärļa piirkonnas ..	19
2.1. Ülevaade Lümända ja Kärļa piirkondadest	19
2.2. Uurimisemethodika ja valimi kirjeldus	21
2.3. Uurimistöo tulemused ja analüüs	23
2.4. Järeldused ja ettepanekud.....	37
Kokkuvõte	41
Viidatud allikad.....	43
Lisad	47
Lisa 1. Ankeetküsitlus Lümända ja Kärļa piirkonnas elavatele lastega peredele.	48
Summary	53

SISSEJUHATUS

Lapsed on meie tulevik, seetõttu on oluline pakkuda lastele parimat võimalikku lapsepõlve, kus ei puudu põnevad maastikumängud, vahvad metsaonnid, võimalus oma koduaiast maasikaid süüa. Astrid Lindgreni lasteraamatutes on kirjeldatud mitmeid põnevaid laste seiklusi, mille sarnaseid paljud tahaksid ise kogeda. Kui aga miskipärast on pere majanduslikud võimalused piiratud, siis on sellest suuresti mõjutatud ka lapsed.

Lapsed on perekonna osa, Lefebvre ja Merrigani (2003, lk 8) sõnul on perekonnal täita mitmeid tähtsaid funktsioone. Üks neist on lastele sobiva kasvukeskkonna loomine, mille eelduseks on perekonna normaalne materiaalne sissetulek.

Paljude lastevanemate arvates on parim kasvukeskkond lastele vaikne maakoht, kus neil on palju ruumi liikuda, värske õhk ning puhas loodus. Lisaks on maal elamise plussiks väikesed maakoolid, kus õpetajad jõuavad iga lapsega tegeleda.

Viimasel ajal on palju asutusi maal suletud, mistõttu on ka töökohti oluliselt vähemaks jäänud. Inimesed otsivad tööd mujalt, kas tömbekeskusest või kaugemaltki. Suuremad võimalused ja palgad meelitavad inimesi kodust kaugemale tööle, mille tõttu hakatakse sõitma töö ja kodu vahet ehk inimesed hakkavad pendelrändama. Brita Vibo (2015, lk 46) juhib oma bakalaureuse töös tähelepanu pendelrände peamisele põhjusele Kagu-Eestis: muutused majanduses, mistõttu 2000. aastal kaotas esmassektoris töökohta ligi 24 000 inimest. Sarnaselt Kagu-Eestile pole ka teistes maapiirkondades piisavalt töökohti, mistõttu suundutakse tööle suurematesse keskustesse või välismaale (Vibo, 2015, lk 46).

Käies sageli (iga päev koolis, tööl jne) kodust kaugemale, suurenevad ka perede väljaminekud. Samas ei pruugi sissetulekud oluliselt suurened. Eesti Inimarengu aruandes on välja toodud palgavaesus, mis tähendab, et inimeste töötasu on väga väike ning see ei aita neil kuidagi vaesusest välja tulla. (Roosalu, 2013, lk 108) Ja kui töötasu on väga väike, siis võib tööl käimise motivatsioon kaduda. See aga on risk sattuda sõltuvaks toetustest.

Palgavaesus võib olla tingitud ka töökohtade vähesusega seotud sundolukorrast, kus inimesed töötavad kas osaaajaga või on nad füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE). Nii osaline tööaeg kui FIE-na töötamine ei pruugi olla inimese soovitud ning piisavat sissetulekut tagada. Madala sissetuleku põhjusena tuuakse Eesti Inimarengu aruandes (2015, lk 18) välja veel ebaadekvaatne või ebapiisav haridus. (Toots, Terk, Kasearu & Trumm, 2015, lk 18)

Teema on aktuaalne: 2017 aasta haldusreformi käigus liideti väiksed vallad, mille tulemusena tekkis Eestis 15 linna ja 64 valda senise 30 linna ja 185 valla (Haldusreformiga..., 2017, lk 2) asemel. Suure haldusüksusena ei pruugi väikesed maakohad piisavalt tähelepanu saada ning maapiirkondade elanike mured võivadki ainult nende endi muredeks jääda.

Tuginedes eeltoodule leiab autor, et maapiirkondade pered vajavad tähelepanu. Vaja on uurida nende toimetulekut ning seda, kuidas maapiirkonnas elamine mõjutab perede liikumisvõimalusi tööle, kooli, teenusteni jne.

Käesolevas töös on uuritavateks piirkondadeks Saaremaal asuvad Lümända ja Kärla piirkonnad. Nimetatud asulad erinevad teineteisest nii asukoha kui rahvaarvu poolest. Mõlemas piirkonnas on olemas nii lasteaed, raamatukogu kui ka rahvamaja. Lisaks eelnimetatule on Kärلال ka muusikakool. Vestluses sotsiaaltöötajaga selgus, et Lümändas on üks toimetulekutoetust saav perekond, Kärلال on neid 17.

Detsembris, 2017. aastal oli Saaremaal kokku 682 töötut, neist 147 Lääne-Saare vallas. 2014. aasta lõpus liitusid Saaremaal kolm valda: Kaarma, Kärla ja Lümända ning moodustati Lääne-Saare vald. Käesolevas töös uuritakse liitunud valdadest Kärla ja Lümända piirkonda. 2014. aasta novembris oli Kärla vallas 21 ja Lümända vallas 9 töötut. Käesoleva, 2018. aasta jaanuaris on Saaremaal töötuid kokku 749. (Statistikaamet 2018)

Lähtudes eelpooltoodust on uurimisprobleem järgnev: maapiirkonna peredel on keeruline majanduslikult hästi toime tulla, sest paljud vajalikud teeninduskeskused (postkontor, apteek jne) on suletud ning lähimad sama teenust pakkuvad asutused asuvad 30–80 km kaugusel. Kuna töökohti on maapiirkondades vähe ja kaugel tööl käimine ei pruugi paljudele sobida, siis on võimalus, et pered kolivad maapiirkonnast ära vältimaks

vaesusriski langemist. Pered, kes ei soovi maalt ära kolida või pole neil selleks võimalusi, on suures riskis langeda vaesusesse.

Käesoleva lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kas ja missuguseid sotsiaalteenuseid ja –toetusi vajaksid Lümända ja Kärla piirkonna pered oma toimetuleku parandamiseks. Eesmärgist lähtuvalt on püstitatud uurimisküsimused:

- Mis mõjutab enim ja kuidas pered ise hindavad oma majanduslikku toimetulekut?
- Missuguseid teenuseid ja toetusi pered oma hinnangul vajavad, et mitte vaesusesse sattuda?

Antud töö uurimisülesanneteks on:

- anda teoreetiline ülevaade Eestis ja mujal maailmas maapiirkondades elavate perede majanduslikku toimetulekut mõjutavatest aspektidest,
- anda ülevaade sotsiaalsest tõrjutusest ja vaesusest,
- anda ülevaade Saaremaa vallas pakutavatest sotsiaalteenustest ja –toetustest,
- viia läbi ankeetküsitlus Lümända ja Kärla piirkonnas elavate perede hulgas,
- esitada läbiviidud uuringutulemused ja analüüs ning koostada omapoolsed soovitused vallale perede toimetuleku parandamiseks.

Uurimisülesannete lahendamiseks tutvutakse seadusandlusega, kus kirjeldatakse sotsiaalteenuste- ja toetuste ning perehüvitiste jagamise korraldust ja tingimusi. Tutvumaks mujal maailmas maapiirkonnas elavate perede olukorraga, otsitakse materjali erinevatest andmebaasidest ja teaduslikest artiklitest, loetakse erialakirjandust.

Käesolevas töös käsitletavat mõistet on:

- maapiirkond – maapiirkonda iseloomustab madal asustustihedus ning taristute ja teenuste nõrgad võrgustikud (Clout, viidatud Maaelu arengu aruanne 2011, lk 14 vahendusel);
- toimetulek – isiku v. perekonna võime igapäevaelus toime tulla; äraelamine. (Toimetulek, 2009);
- vaesus – ressursside puudus esmavajaliku saamiseks. (Statistikaamet, 2018, lk, 57).

Lõputöö koosneb kahest peatükist. Esimene neist sisaldab teoreetilist ülevaadet maapiirkonnas elavate perede toimetulekut mõjutavatest aspektidest, sotsiaalsest

tõrjutusest ja vaesusest ning töö ja pereelu ühitamisest. Esimene peatükk sisaldab lisaks eeltoodule ülevaadet erinevatest sotsiaalteenustest ja –toetustest. Teises peatükis kirjeldatakse empiirilist uuringut maapiirkonna perede toimetulekust, uuringu tulemusi, kogutud andmete analüüsi, järeldusi ning autoripoolseid soovitusi Saaremaa vallale maapiirkonnas elavate perede majandusliku toimetuleku parandamiseks. Lõputöö empiirilises osas viiakse läbi kvantitatiivne uuring. Poolstruktureeritud ankeetküsitlus saadetakse sihtgrupini läbi sotsiaalmeedia ning koolide ja lasteaedade vahendusel.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE PEREDE TOIMETULEKUST EESTIS JA MUJAL MAAILMAS

1.1. Majanduslikku toimetulekut mõjutavad tegurid

Saaremaa on üks kaunimaid paiku Eestis. Oma saarelisuse tõttu on saarlaste mandrisõidud kulukamad, kuna saare ja mandri vahe läbitakse praamiga. Paljud noored on Saaremaalt mandrile kooli läinud ning sinna ka elama jäänud. Mandril on kõik lihtsamini kättesaadav, juba liikumine punktist A punkti B nõuab vähem vaeva kui näiteks saarelt mandrile saamine. Vaja on arvestada praamiliiklusega. See on ka põhjuseks, miks paljud Saaremaalt, eriti maapiirkonnast ära kolinud inimesed enam kodupaika tagasi ei lähe. (Annist, 2017, lk 250)

Nii on saarel elanikke vähemaks jäänud, eriliselt jääb silma maapiirkondade elanike vähesus. Põhjuseks suuresti kahanenud erinevate teenuste kättesaadavus, suletud on ametiasutusi, väikeseid teeninduskeskusi (nt postkontorid), mille põhjuseks omakorda on väikeste teeninduspunktide vähene kasutamine. Arusaadavalt ei ole võimalik maapiirkonnas hoida töös sama teenuste valikut kui linnas, kuid samas ei saa lubada tekkida uusi püsiasiustuseta piirkondi. Eelkõige on siin silmas peetud maapiirkondi. Inimesel peab olema võimalus kasutada lähikonnas esmatähtsaid teenuseid ning võimalus liikuda ühissõidukiga iga päev maakonnakeskusesse. (Siseministeerium, 2012, lk 21)

Arvestades eeltoodut on inimeste majanduslik toimetulek maapiirkonnas keerulisem. Maaelu arengukavas on välja toodud 2014–2020 perioodi prioriteet, milleks on sotsiaalne kaasamine, vaesuse vähendamine ja maapiirkonna arengu edendamine. (Maaeluministeerium, 2016, lk 14)

Maaelanikkonna osatähtsus oli 2012. aastal 32,3%, mis on umbes 1/3 kogu Eesti elanikkonnast. Arvestades fakti, et Eestis elab ühel ruutkilomeetril keskmiselt 31 inimest

ning maapiirkonnas on sama näitaja 14 (Maaeluministeerium, 2016, lk 14), siis on maapiirkonna elanike osakaal märkimisväärselt suur.

Angela Lüll (2014) uurib oma töös noorte rännet Eestis. Tema leiab, et rände põhjusteks saab olla nii õpingute soov, parema ja tasuvama töökoha leidmise soov kui suurema sissetuleku soov. Tegemist ei ole antud töö põhjal ainult maapiirkondadest linna suundumisega, vaid ka linnast eeslinna suundumisega. Inimeste sooviks on elada maapiirkonnas, kuid saada linnaga samas suuruses töötasu. Tihti suunduvad eeslinna just noored pered ning nende peamiseks põhjuseks on maapiirkonnale sarnane elupaik ja suurem töötasu, mis tagab parema toimetuleku perele. Samuti on eeslinnast linna lähem maa liikuda ning suurem võimalus kasutada selleks ühistransporti. (Lüll, 2014, lk 14)

Sepp ja Tomson (2010, lk 622) toovad oma töös välja, et Eestis on põhiliseks ühistranspordi liigiks bussitransport. Nad rõhutavad, et ühistranspordi esmane ülesanne on tagada inimestele juurdepääs nende igapäevategevusteks vajalike objektideni, suurendades sellega inimeste elukvaliteeti.

Austraalias Melbournis on läbi viidud uuring, uurimaks äärelinnas elavate inimeste transpordivõimaluste, sotsiaalse tõrjutuse ning heaolu seost. Seal tuli välja, et äärelinnas on olemas ühistranspordi kasutamise võimalus, mis kahjuks ei vasta inimeste vajadustele, mille tõttu on elanikud sunnitud auto ostma, et sellega vajalike teenusteni jõuda. Niinimetatud „sunnitud“ autoomanikud ostavad vanemaid ja odavamaid autosid ning teevad vähem reise ja läbivad lühemaid distantse kui kõrgema sissetuleku ja enamate autode omanikud, põhjuseks soov vähendada finantsriske võrreldes suurema sissetulekuga inimestega. (Currie *et al.*, 2009, lk 104)

Melbourne äärelinna elanikud püüavad hoida võimalusi vähese majandusliku ressursi kasutamisel, kuid kas selline „sunnitud“ autoomanik olla oleks nende soov kui saaks ehk teisiti. Paratamatult on vanemale autole tehtavad kulutused suuremad kui uuele autole, mis omakorda tekitab suuremaid kulutusi.

Tuues võrdluseks Poola, kus uuringus selgus, et 2011. aastal oli kogu töötute arvust maapiirkonnas elavaid inimesi 44,11%, on samuti näha maal elavate inimeste keeruline

olukord. Põhjusteks on vähesed töökohad maapiirkondades ning liikumise piiratus. Paremas olukorras on piirkonnad, kus tegeletakse põllumajandusega. (Žmija, 2013)

Liikumise piiratust aitab leevendada, kui inimestel on kasutada oma transport – auto. Auto omamine on taas lisakulu. Tarbib ju auto kütet, vajab liikluskindlustust ning autojuhil peab olema vastava kategooria juhtimisõigus. Nii auto ostmine kui sõiduõiguse omandamine autokoolis võib olla inimestele väga suur kulu ning paneb nad valiku ette, mida, kus ja kui palju tarbida.

Oluline aspekt tuli välja Tiiu Luuri (2014, lk, 33) lõputööst: suure pere majanduslikku toimetulekut mõjutab lapse õppima asumine kodust kaugel asuvasse kooli. Pere keeruline majanduslik olukord võib olla põhjuseks, et lapse haridustee katkeb. Huvitava faktina tuli töös välja, et haridustee katkemise üheks põhjuseks on tihti vanemate liiga suur töökoormus, mille tõttu laps ei ole piisavalt tähelepanu saanud. (Luur, 2014, lk 37)

Lahendusena pakub Luur, et pere majanduslikku toimetulekut saab toetada, kui kaugel õppivale lapsele võimaldatakse tasuta elamiskoht (nt ühiselamus). Sellisest süsteemist võiks olla abi vähendamaks pere riski vaesuspiirile langeda. (Luur, 2014, lk 38) Lõputööst tuli välja fakt, et madalama haridustasemega vanemate lapsed katkestavad tõenäolisemalt oma haridustee kui kõrgema haridusega vanemate lapsed. (Luur, 2014, lk 31) Siinkohal tuleb välja seos tööhõive ja hariduse vahel, mis omakorda sõltub elukohast. (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 17)

Maapiirkonnas, kus paljud teenuskeskused on suletud ja töökohti vähe, on keeruline majanduslikult hästi hakkama saada. Lisaks vähestele töökohtadele on tihti maal pakutavate kaupade ja teenuste hinnad kõrgemad kui seda on linnas, kus on tarbijaid rohkem. Igas maapiirkonnas pole ka sularaha välja võtmise võimalust, mis omakorda mõjutab võimalust teenuste ja kaupade eest tasuda.

Kui miskipärast on noorel kool pooleli jäänud, siis ei pruugigi see noor täiskasvanuikka jõudes tööd leida, eriti veel kodukohas, mis asub tömbekeskusest kaugel, maapiirkonnas. Nimmerfeldt (2012, lk 105) toob välja veel ühe olulise aspekti: puudulik haridus, töötus või madal sissetulek piirab inimese juurdepääsu erinevatele teenustele ja ressurssidele ning nimetatud põhjused tekitavad sotsiaalset tõrjutust.

Ühe vanemaga perede uuring annab ülevaate, kuidas tulevad toime ühe vanemaga pered. Sellest selgub ühe vanemaga perede suurem vaesusrisk kui kahe vanemaga peredel. Põhjuseks on see, et tööl käib vaid üks täiskasvanu, kelleks on tihti ema. 2006. aasta Eurostati andmetel on Euroopa Liidu riikidest Eestis meeste ja naiste palgalõhe suurim, ulatudes 30%-ni. Sellest tulenevalt on naiste sissetulekud väiksemad ning tihti ei tasugi emal tööle minna, kuna sissetulek ei kata kulutusi tööl käimisele, lastehoiule. (Sinisaar & Tammpuu, 2009, lk 11)

2007. aastal on läbi viidud lasterikaste perede toimetuleku ja vajaduste uuring, kus on välja toodud, et töötamine mõjutab perede majanduslikku olukorda. Eraldi on välja toodud üksikvanema püsivalt mitte tööl käimise põhjused, milleks on enamikel juhtudel vajadus hoolitseda laste eest, vanema terviseprobleemid ning suurel määral puuduv transport. Transpordi puudumise on välja toonud ka kahe vanemaga pered. Uuringust selgub, et paremad transporditeenused toetaksid nii perede tööhõivet, teenuste kättesaadavust kui ka sotsiaalseid võrgustikke. (Reinomägi, 2007, lk 11)

Kadri Taim kirjutab oma magistritöös, et Eesti maapiirkondades on atraktiivseid töökohti vähe ja erinevate teenuste kättesaadavus halb. Seetõttu on enamus majandustegevusest ja rahvast linnadesse koondunud. Siinkohal on riigil ülesanne aidata raskustesse sattunud isikuid. (Taim, 2015, lk 2)

Riik aitabki: Sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 131 järgi maksavad kohalikud omavalitsused puuduses isikutele ja peredele toimetulekutoetust, leevendamaks ajutist puudust esmavajaduste rahuldamiseks. (Sotsiaalhoolekande seadus, 2015) Ometi ei taga ka toimetulekutoetus peredele piisavat sissetulekut ning ühiskond eeldab, et sissetulek tuleks palgast, mitte toetustest. Paljud inimesed polegi tihti enam motiveeritud tööle minema, kui on harjunud toetustest elama.

2010. aastal läbiviidud pendelrändeuuring tõi välja, et inimesed sõidavad läbi pikki vahemaid, et käia tööl. Tihti asub elukoht looduskaunis ja rahulikus maapiirkonnas ja töökoht linnas. Elu- ja töökoha vahe ulatub mitmekümnetesse kilomeetritesse. Selline pendelrändamine on võimalik, kui inimestel on kasutada oma transport, millega liikuda. (Aasa *et al.*, 2010).

Tööjõu siseriikliku mobiilsuse uuringus on välja toodud pendelränne negatiivsed mõjud: inimestele toob pendelränne kaasa aja- ja rahalise kulu, mis omakorda mõjutab pereelu ja tervist; riigile aga koormust liiklusele ning sellest tulenevalt keskkonnakahju ja energiakulu. (Rake 2011).

Eeltoodust nähtub, et suurimaks takistuseks peres ema tööl käimisele on vajadus hoolitseda laste eest, vähe tasustatud töö ning liikumise piiratus. Kui peres on eelkooliealised lapsed, siis on lastele ema kodus olemine väga oluline. Pikad lasteaia päevad on väikesele inimesele tihti väga stressirohked, eriti haiguste perioodil. Et kasvatada terved, rõõmsad ja stressivabad lapsed, on ema kodusolemine vajalik. Vaadates seda majanduslikust aspektist, siis iga pere teeb oma valikud: tihti kaalub materiaalne heaolu laste heaolu üle. Loomulikult kui pere on materiaalselt heal järjel, on tõenäoliselt kõigi heaolu tagatud.

1.2. Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus

Põhjused, miks perede toimetulek on häiritud, võib olla mitmeid ning lahendusi toimetuleku parandamiseks on samuti erinevaid. Tihti aga ei pruugi abi piisav olla, mille tagajärjeks on sotsiaalne tõrjutus ja vaesus.

2018. aasta riigi eelarves on arvestatud üksikisiku maksuvaba tulu määraks 500 € kuus, mis suurendab kuni 1200 € teenivale inimese sissetulekut kuni 64 € kuus (Vabariigi Valitsus, 2018, lk 1). Autor leiab, et see summa on arvestatav abi igale tööl käivale inimesele.

Vaesus ja sotsiaalne tõrjutus pole mitte ainult vaesemate maade probleem. Hong Kongi kaugemates piirkondades läbi viidud uuringust selgus, et vaesus ja sotsiaalne tõrjutus puudutab enim noori, naisi ja vanemaalisi inimesi. Naised ehk pereemad töötavad kodu lähedal ja osalise tööajaga, et hoolitseda ka oma pere eest. Nende palk võrreldes täistööajaga töötajatel on ligikaudu 2/3 madalam. Kõrged sõidukulud ja madal kvalifikatsioon ei võimalda neil kaugemal tööl käia. (Wong, 2011, lk 448) Kui inimene on sunnitud tegema tööd, mis talle ei meeldi, on see talle väga stressirohke. Inimesel võib kaduda huvi sõpradega koos olla, mille tõttu võib ta saada sotsiaalselt tõrjutuks.

Eestis, laste ja perede arengukavas juhitakse tähelepanu veendumusele, et riikides, kus on paremad tingimused nii paindlikuks töökorralduseks kui vanemapuhkusteks, on naiste tööhõive ja laste sündimus suurem. Samas on välja toodud ka seos vaesuse riskitegurite vahel: tööhõive, elukoha, hariduse ja ka keeleoskuse vahel. (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 43)

Ungaris viidi läbi uuring, mis näitas, et sotsiaalse kaitse kõrval on siiski suurperede lastel risk vaesusesse sattuda. Vaesuse, sotsiaalse tõrjutuse ja tööpuuduse intensiivistumine on suurenenud peamiselt naiste ja noorte seas. Uuringust järeldus, et parim sotsiaalpoliitika on tööpoliitika, ehk kindlustada perevanematele töökoht kodu lähedal. Kui vanematel on võimalus piisavalt raha teenida, siis see vähendab automaatselt vaesuse taset. Ja kui vanematel on võimalus kodu lähedal tööd teha ja vajalikke teenuseid kasutada, siis paraneb ka pereelu. (Debreceni, 2010, lk 57)

Ühendkuningriigis võeti laste vaesuse vähendamine valitsuse poolt uurimiseks/parandamiseks ette 2000. aastal. Alles 2010 jõudis valitsus laste vaesuse vähendamise seaduseni, mille ülesandeks on vähendada vaesust 2020. aastaks. (Mansour & Curran, 2016, lk S76)

Sotsiaalsest tõrjutusest vaesuseni ei ole palju. Olles tõrjutud, ei oska inimene enam abi otsida. Kui pole ka lähedasi ja hoolivaid sõpru, kes toimetulekuraskusi märkaks ja inimesele abi saaks pakkuda, siis sulgub inimene endasse ja tõenäoliselt ei soovi kellegagi suhelda, ka mitte tööl käia. Õigeaegse märkamise korral on võimalus kasutada riigipoolset abi oma toimetuleku parandamiseks. Kohalikud omavalitsused pakuvad abivajavatele inimestele ja peredele erinevaid sotsiaalteenuseid ja toetusi.

Vaesus on tihti põhjuseks lapse koolist välja langemisel. Ameerikas on koolist väljalangevus probleemiks just noorte lapsevanemate osas. Ainult pooled noortest emadest on 22. eluaastaks omandanud keskhariduse. (Wilson, Tanner-Smith, Lipsey, Steinka-Fry & Morrison, 2011, lk 11) Vältimaks väljalangemist on läbi viidud erinevad programmid koolist väljalangemise ennetamiseks.

Noorelt koolist välja langemist näitab ka uuring noorelt abiellumise osas. (Dahl, 2010, lk 689) Noorelt abiellunutel on suurem risk vaesusesse langeda. Vaesusesse langemise

protsent on nende hulgas lausa 31. Lisaks on koolist väljalangemise korral on see protsent veel 11 võrra suurem.

Inglismaal viidi 10 aasta jooksul (1998–2008) läbi uuring inimeste hulgas, kes elavad linnast väljas ning on ebasoodsamates tingimustes. Uuriti nende võimalusi tööl käia ja lapsi kasvatada. Paljud vanemad, enamasti emad, tundsid end vaesuslõksus olevat. Põhjuseks madal haridustase ning vajadus laste eest hoolitseda, mis takistasid leidmaks tasuvat tööd. Tihti olid sotsiaaltoetused nii suured, et vanematel ei olnudki mõtet vastu võtta madalalt tasustatud tööd, nad oleks sel juhul palju oma sissetulekutest kaotanud. On oht, et sellistest peredest pärit lapsed on samuti vaesuse lõksus. Lahendusena nähti, et vanemate täiendkoolitused, maksusoodustused ja püsiva ning hea sissetulekuga töökoht on tee vaesusest välja tulemiseks. Suureks abiks töö leidmisel ning tööl käimisel on vanavanemad, kes aitavad lapsi hoida ajal, kui vanemad otsivad või käivad tööl. (Power, Serle, & Willmot, 2011, lk 60–63)

2006. aastal on läbi viidud lasterikaste perede toimetuleku ja vajaduste uuring, kus on välja toodud, et töötamine mõjutab perede majanduslikku olukorda. (Sotsiaalministeerium 2007). Eraldi on välja toodud üksikvanema püsivalt mitte tööl käimise põhjused, milleks on enamikel juhtudel vajadus hoolitseda laste eest, vanema terviseprobleemid ning suurel määral puuduv transport. Tööle minemise motivaatoriks on küsitletud välja toonud suurema palga ning paindliku tööaja. Uuringust selgub, et paremad transporditeenused toetaksid perede tööhõivet, nii teenuste kättesaadavust kui ka sotsiaalseid võrgustikke. Veel on välja toodud, et paljudele peredele sobibki, kui üks vanem on kodus ning hoolitseb majapidamise ja laste eest. (Sotsiaalministeerium 2007 lk.11).

Lapse sotsiaalne taust: millisest kodust ta tulnud on, milline on vanemate haridustase, millises piirkonnas elati ja kui hästi tasustatavat tööd vanemad tegid, mõjutab lapse täiskasvanuikka jõudmisel tema valikuid. 68,9% täiskasvanutest toob välja, et just lapsepõlves kogetu mõjutab nende täiskasvanuna tehtud valikuid. (Chzhen, 2017)

Vanemate töökäitumine ja eeskuju on lastele oluline, sest tihti on vaesus mitme põlvkonna probleem, jäädakse vaesuslõksu, kuna lapsepõlves kogetu kordub. Eeltoodu näitab, kuidas kord vaesusesse sattunud on keeruline sellest välja tulla. Elukoht on

määrava tähtsusega, samuti haridus. Lapsed, nähes vanemate abitust tööd leida madala hariduse ja ebasoodsas piirkonnas elamise tõttu, ei oska näha teisi võimalusi oma elu korraldamisel, kui et jälgida sama mustrit.

1.3. Sotsiaalteenused ja toetused lastega peredele

Luues pere, pingutavad mõlemad vanemad, et pakkuda lastele täisväärtuslikku elu. Esmavajaduste hulgas on kodu, kus elada, tervislik toit ja ilmastikule vastavad riided. Kasvades soovivad lapsed tegeleda huvitegevustega, mis aitab lapsel olla aktiivne ning leida endale sobiv hobi, mis hilisemas eas võib saada ka sissetulekuallikaks. Seetõttu on oluline toetada last tema valikutes.

„Laste vaesus ja sotsiaalne tõrjutus on laste põhiõiguste rikkumine, mis mõjutavad nende arengut praegu ja õnnestavad nende väljavaateid tulevikus.“ (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 45) Kohalikud omavalitsused on välja töötanud erinevad toetused ja teenused, aitamaks inimestel paremini toime tulla. Lapsed on riigi erilise tähelepanu all ning vältimaks laste sotsiaalset tõrjutust ning vaesusesse langemist, on peredele suunatud toetused ja teenused, mida kohalikud omavalitsused pakuvad. Kolmanda toetusmeetmena on vanemapuhkused, mida saavad kasutada nii isa kui ema. (Sotsiaalministeerium, 2015, lk 106) Kõige parema ülevaate perepoliitika meetmetest annab alljärgnev tabel 1.

Tabel 1. Perepoliitika meetmed

Toetused	Puhkused ja hüvitised	Teenused
Lapsetoetus	Rasedus ja sünnituspuhkus	Lapsehoiuteenus
Tulumaksuvabastus	Sünnitushüvitis	Alusharidus
Toitjakaotuspension	Isapuhkus	Perelepitusteenus
Toimetulekutoetus	Isapuhkuse tasu	
Üksikvanema lapse toetus	Lapsehoolduspuhkus	
Elatisabi	Vanemahüvitis	
Elatis 7- ja enamalapselise pere toetus	Lapsehooldustasu	
Lasterikaste perede kodutoetus		

Allikas: Sotsiaalministeerium, 2015, lk 35; 106

Lastele ja peredele pakutavaid teenuseid on erinevates valdkondades: eluaseme-, tervishoiu-, sotsiaal-, haridus-, transporditeenused jne. Kuna lapsehoiu ja alushariduse

teenused täiendavad teineteist, siis neid käsitletakse sotsiaaltoetuste, teenuste ja vanemapuhkuse rohelises raamatus koos.

Eestis on kohalikel omavalitsustel (KOV) kohustus tagada lapsele võimalus käia kodu lähedal lasteasutuses. Püüeldakse selle poole, et ka erivajadusega laps saaks käia kodu lähedal, tavalastehoius. Lastehoius käies on lapse erivajadused kiiremini nähtavad ning lapsele saab varem vajalikku abi osutada tulenevalt tema erivajadusest. (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 52)

Tabelis toodud toetustest on sünnitoetus ja lapsendamistoetus ühekordsed, ehk neid makstakse lapse sünnijärgselt või lapsendamisejärgselt ühele vanemale. Teised toetused on perioodilised, mida makstakse iga kuu ning olenevalt toetuse liigist on toetuse maksmise periood erinev. Perehüvitiste eesmärgiks on toetada laste kasvatamist. (Perehüvitiste seadus, 2016, §16)

Lasterikaste perede toetuse tõus 2017. aasta juulikuus (Perehüvitiste seaduse § 21 lg 2 järgi...) tekitas suurt vastukaja. Peamine põhjus oli, et miks kolm last on tähtsamad ja väärt suuremat toetust kui üks või kaks last. Paljud lasterikaste perede vanemad kuulsid halvustavat lauset, et kui mina saaksin 500 € niisama, siis ma ei käikski tööl enam. Kulutused kolmele ja enamale lapsele on paratamatult suuremad kui kulutused ühele või kahele lapsele. Paljudel peredel on tänu suuremale toetusele võimalus võimaldada lastel huviringides või laagrites käia, paljud pered saavad suuremat toetust kasutades kodus väiksemaid remonditöid ette võtta. See kõik on laste huvides ja nende heaolu tagamiseks.

1.4. Töö- ja pereelu ühitamine

Perede toimetuleku üheks oluliseks teemaks on töö- ja pereelu ühitamine. Kui peres on mõlemal vanemal võimalus tööhõives osaleda, on ka pere sissetulek suurem ning pere majanduslik toimetulek parem, kui see oleks ühe sissetulekuga. Suurem sissetulek annab võimaluse paremaks äraelamiseks: lastel on võimalus tegeleda huviharidusega (ka kodust kaugemal), pere saab lubada perepuhkust, mis maandab pingeid ja loob hea tunde jne.

Olgugi, et meeste tööhõive on kõrgem ja mehed on paremini tasustatud, (Masso, 2010 lk 28) on naiste tööhõive samamoodi oluline. Oluline just sellest aspektist, et peredel oleks suurem sissetulek ning ka naistel oleks võimalus end teostada. Olles sunnitud kodus

olema, võib tekkida töö- ja pereelu konflikt: kas pühenduda kodule ja lastele või hoopis tööle ja karjäärile. Valikut teha on raske, sest mõlemad teemad on olulised.

Eestis on läbi aastakümnete olnud perekond ja töö peamiseks eluväärtusteks. Välja on kujunenud ka n-õ naiste ja meeste tööd. Sellises peremudelis on mees peamiseks rahateenijaks ning naistele jääb suurem osa laste kasvatamise ja kodutöödega soetud tegevustest. Uuringust selgus, et paljude naiste jaoks on laste kasvatamise ajal suureks vahelduseks tööl käimine. Töö- ja pereelu ühtlustavate meetmetena on Põhjamaades kasutusele võetud vanemapuhkus, mida on võimalik kasutada nii emal kui isal. Eestis on vanematel õigus saada vanemahüvitist, mis kindlustab teatud perioodiks vanemale tema sissetuleku, võimaldades olla beebiga kodus sissetulekut kaotamata. (Hansson, 2010, lk 43)

Eestis makstakse alla kolmeaastase lapse vanemale vanemahüvitist, mille eesmärgiks on Perehüvitiste seaduse (PHS) § 32 järgi töö- ja pereelu ühitamine. Vanemahüvitist saavad kasutada mõlemad vanemad, mis soodustab mõlema vanema tööl käimist ja ka lapsega kodus olemist. Hüvitist saab kasutada korraga üks vanematest.

„Töö ja pereelu ühitamise mõistega tähistatakse lapsehoiuteenuste korraldust, rasedus-, emadus-, isadus- ja lapsehoolduspuhkuste võtmise võimalusi ja muid meetmeid riiklikul ja kohaliku omavalitsuse tasandil ning töökohtades.“ (Võrdõigusvoliniku kantselei, 2014, lk 3) Euroopas soodustatakse kahe leivateenijaga peremudelit, põhjuseks suurem sündimus. Seetõttu luuakse juurde lastehoiu võimalusi, tõstetakse peretoetusi, võimaldatakse mõlemal vanemal olla vanemapuhkusel ning edendatakse naiste tööhõivet ja ettevõtlust. Naiste tööhõivel on oluline ka tööandja vastutulek näiteks paindliku töökorralduse suhtes. Tänapäeval on võimalik tööd teha osalise ajaga, kodukontoris ning paindliku tööajaga. (Võrdõigusvoliniku kantselei, 2014, lk 3)

Töö- ja pereelu konflikt on suurem peres, kus kasvab alla 7-aastaseid lapsi ning nimetatud probleem puudutab mehi sama palju kui naisi. (Karu, 2009, lk 75) Eelnevalt on töös välja toodud, et mehed on peamised leivateenijad ning naised tegelevad rohkem lastega. Kuid siiski tunnetavad nii mehed kui naised eelkooliealiste lastega töö- ja pereelu konflikti.

Töö- ja pereelu konflikti põhjustab Karu (2009) andmetel veel madal haridustase naistel. Madalama haridustasemega inimestel on tööhõive määr madalam, mistõttu on see oluline aspekt konflikti tekkimisel. Huvitav on aga see, et kui üks vanematest, sagedamini ema, on lapsega kodus, siis see on vähem stressitekitav, kui laps käib lastehoius ja ema töö. Väikese lapse immuunsüsteem ei ole väga tugev ning kollektiivis on haigestumine suurem, mille tõttu on vanem sunnitud töölt puuduma. See aga põhjustab sissetuleku vähenemist ja pingeid töö. Uuringust järeldub, et 79% meeste ja 78% naiste arvates võiks alla 3-aastase lapse ema lapsega kodus olla. (Karu 2009, lk 76)

Töö- ja pereelu ühitamine on määrava tähtsusega. Mõlemad vanemad kannavad vastutust laste kasvatamise eest. Traditsioonilised soorollid hakkavad minevikku jääma. Nii ema kui isa saavad ja võivad võrdselt hoolitseda kodu ja laste eest ning olla perele leivateenijaks. Väga palju oleneb töö- ja pereelu ühitamise õnnestumine tööandjast: kas tööandja võimaldab lastega vanematele paindlikku tööaega ja mitterahalisi hüvesid (nt tööajal tööväliste asjade tegemine) kasutada või peab tööandja väikese lapse vanemaid töötajana koormavaks.

2. UURING PEREDE TOIMETULEKUT MÕJUTAVATEST TEGURITEST LÜMANDA JA KÄRLA PIIRKONNAS

2.1. Ülevaade Lümanda ja Kärla piirkondadest

Lümanda asub Saaremaa lääneosas, piirkonna pindala on 199,5 m². Kuivastu sadam ehk ühendus mandriga on 100 km kaugusel. 1. märts 2018. aasta seisuga on Lümandas elanikke 837 (Saaremaa vald, 2018), kellest üks inimene kasutab toimetulekutoetust. (S. Lõhmus, suuline vestlus, 27.02.2018) Piirkonnas on 22 küla, neist kaugeimad on Atla ja Karala külad. Nimetatud külad on Eesti kõige lääne poolsemad külad.

Lümanda piirkonnas asub Leedri küla, mis 2015. aastal valiti rahva poolt Aasta külaks. (leedri.ee) Külas elavad aktiivsed ja toimekad inimesed, kes küla heaolu eest seisavad. Koos käiakse talgutel, jaanipäevadel. Suviti on seal võimalik erinevaid etendusi vaadata.

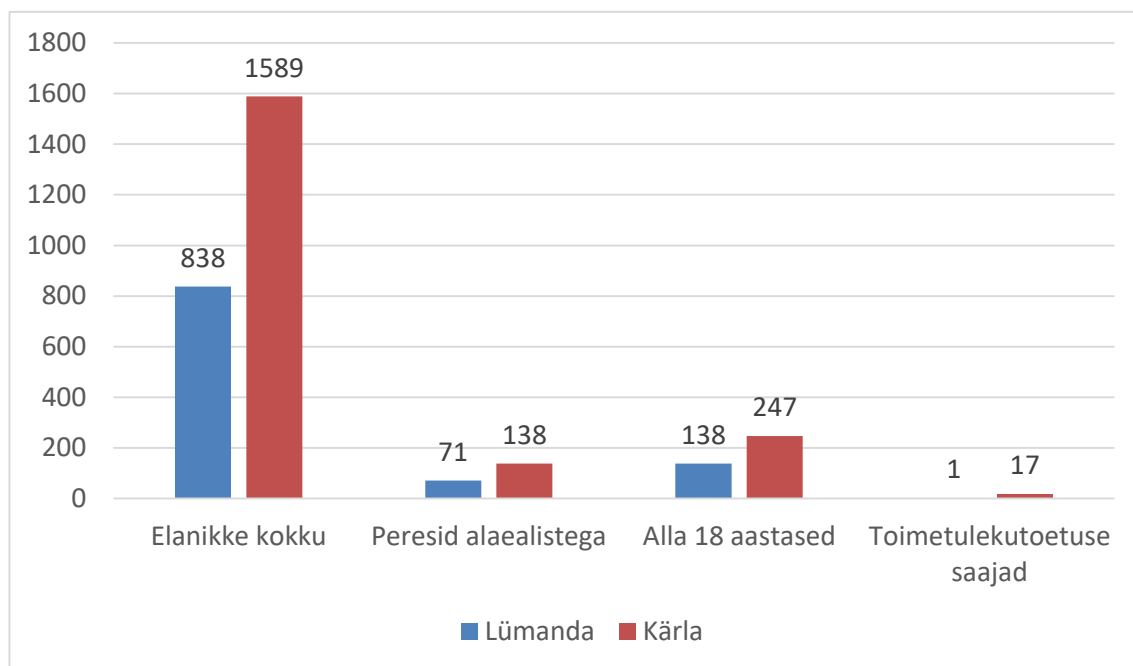
Lümandas asuvad lasteaed (kahes rühmas käib kokku 34 last) ja põhikool (2017/2018. õa õpib põhikoolis 70 õpilast), kauplus ning raamatukogu, mis tegutseb suures keskusehoones. Keskusehoonesse on koondunud kokku kultuurimaja, noortekeskus, valla teeninduspunkt ning ka kohalike ettevõtjate kontorid. (Saaremaa vald, 2018)

Lümanda kool pakub oma õpilastele mitmeid erinevaid huvitegevusi, millest õpilased saavad osa võtta koolitundide lõppedes. Huviringid on laste seas populaarsed, kohati on ka võistlusmoment, kes rohkemates huviringides käib. Lümanda kultuurimajas tegutseb samuti mitmeid ringe, kus piirkonna elanikud kord nädalas tantsimiseks, laulmiseks näitlemiseks ning erinevateks treeninguteks kokku saavad.

Kärkla asub Lääne-Saaremaal, Statistikaameti andmetel on elanike arv 2018. aasta 1. jaanuari seisuga 1590. Kärllal tegutsevad põhikool (2017/2018. õa õpib põhikoolis 114 õpilast), lasteaed (neljas rühmas käib kokku 71 last), arstipunkt, rahvamaja, spordihoone, raamatukogu, noortekeskus ja muusikakool. Kärkla piirkonnas on 22 küla, Kärkla keskusest

kaugemal asuvad külad on Hirmuste ja Vendise külad. (Saaremaa vald, 2018) Kärla kogukond on väga aktiivne, rahvamajas tegutseb mitmeid ringe, millest inimesed osa võtavad. Koos käiakse nii tantsimas, näitlemas, laulmas kui ka talgutel.

Töö empiirilises osas on kõik joonised ja tabelid autori koostatud.

Joonis 1. Lümada ja Kärla piirkondade rahvastiku koosseis arvuliselt
Allikas: Statistikaamet, 2018

Valitud piirkondades elab 2018. aasta 1. märtsi seisuga 206 alaealiste lastega perekonda, kus kokku on 385 last (alla 18-aastased). Info pärineb Saaremaa valla rahvastikutoimingute peaspetsialistilt. (e-kiri, 21.03.2018)

Peale haldusreformi on Lümada ja Kärla piirkonna peale üks sotsiaaltöötaja, varem oli igas piirkonnas üks sotsiaaltöötaja. (Saaremaa vald 2018) Saaremaa vallas pakutavad sotsiaalteenused ja –toetused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Saaremaa vallas pakutavad sotsiaaltoetused ja –teenused. Allikas saaremaavald.ee

Koduteenus	Sünnitoetus
Väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus	Esmakordselt kooli mineva lapse toetus
Tugiisikuteenus	Hooldajatoetus
Isiku hooldus	Sissetulekust sõltuv sotsiaaltoetus
Isikliku abistaja teenus	Erakorraline toetus
Varjupaigateenus	Matusetoetus
Turvakoduteenus	Kuulmisnõustamine
Sotsiaaltranspordi teenus	Perelepitusteenus
Eluruumi tagamine	Nõustamis- ja teraapiateenus
Lapsehoiuteenus	Vältimatu sotsiaalabi teenus
Iseseisvat toimetulekut soodustav teenus	Toidupangateenus
Viipekeele tõlketeenus	Võlanõustamisteenus

Tabelis 1 toodud toetusi ja teenuseid saab taotleda piirkonna sotsiaaltöötaja juures, kes vajadusel abistab taotluse täitmisel ning dokumentide esitamisel. Sotsiaaltöötaja hindab taotleja abi vajadust ning nõuete täitmisel saab taotleja toetust või teenust kasutada.

2.2. Uurimisemethodika ja valimi kirjeldus

Kvantitatiivse uurimuse eesmärgiks on saada palju vastuseid, mille põhjal teha järeldusi. Uurimus on kirjeldav, hindamaks maapiirkonna perede toimetulekut. Valitud meetodi eeliseks on küsimuste standardiseeritus, küsimused küsitakse kõikidelt vastajatelt ühtemoodi. Andmeid koguti LimeSurveys koostatud küsitlusankeediga (lisa 1).

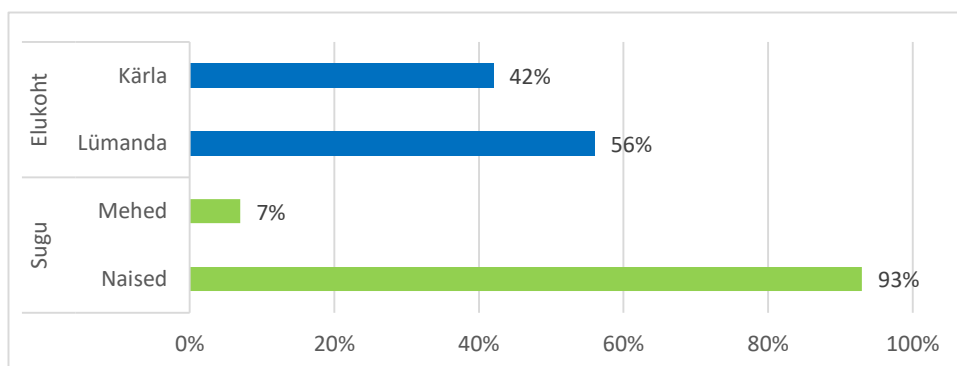
Struktureeritud küsimustikus oli 20 valikvastusega küsimust. Hirsijärvi (2004, lk, 188) sõnul annavad valikvastused selgema ülevaate ning võimaluse vastuseid võrrelda. Valida oli võimalik üks või mitu vastuse varianti. Küsimustele sai lisada omapoolseid kommentaare, mida paljud vastajad ka tegid. Küsimused jagunesid kolme rühma. Esimeses rühmas küsiti vastajatelt üldandmeid. Teine küsimustiku osa keskendus toimetuleku ja rahulolu hindamisele ja kolmandas osas uuriti perede informeeritust sotsiaalteenuste ja –toetuste kohta. Küsitlusankeedi koostamisel lähtuti Haapsalu linna vähekindlustatud perede toimetuleku uuringu aruandest (Luuk, 2009). Küsimused kohandati antud uurimusele sobivaks. Ära jäeti väga spetsiifilised küsimused nagu: rahvus, sissetuleku suurus ning veel mõned käesolevas uurimistöös vaatluse all olevad küsimused. Välja valiti ja kohandati sellised küsimused, mis antud töös olulised olid ning aitasid töö eesmärki täita.

Kasutati ettekavatsetud valimit. Küsitlusankeet edastati Saaremaal Lümända ja Kärla piirkondade lastega peredele, mille koguarv on 206 perekonda. Saadud andmed korrastati ja analüüsiti statistikameetoditega.

Uuring viidi läbi vahemikus 23.03.2018 – 15.04.2018. Uuringu läbiviimiseks saadeti Lümända ja Kärla põhikoolide ning lasteaedade direktoritele kiri uuringu lingiga, palvega see edasi lastevanematele saata. Lümända põhikool ja lasteaed vastasid ja jagasid uuringut lastevanematele. Kärla põhikool ja lasteaed ei vastanud kirjale, mistõttu jäi küsitlus Kärla piirkonna peredele sellisel viisil jagamata. Uuringu linki jagati sotsiaalmeedias Facebook, kus oli palve nii Lümända kui Kärla inimestele seda jagada. Üleskutset korrati nädal hiljem. Küsitlusankeetide saatmisel lasteaia ja kooli kaudu lastevanematele on Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara (2004, lk 183) sõnul täheldatud suuremat vastamisprotsenti, mis on antud uurimistöös oluline.

Lümända ja Kärla piirkondades elab kokku 206 alaealiste lastega perekonda. Täidetud ankeete tuli kokku 93, millest 88 olid täielikult täidetud ja viis ankeeti oli pooleli jäetud. Kõik küsimused olid märgitud kohustuslikuks vastata, välja arvatud kaks viimast. Poolikult täidetud ankeedid eemaldati andmete analüüsist, kuna need olid poolikult jäetud kohe esimese küsimuse juures ning arvestatavaid andmeid neist ei saanud. Täidetud ankeete koguvahimist tuli kokku ligikaudu 43%. Andmete töötamiseks ja analüüsiks kasutati MS Excel tabelitöötlusprogrammi, kus andmed kontrolliti ja korrastati.

Vastajate soo ja elukoha ülevaate annab järgmine joonis:

Joonis 2. Vastajate soo ja elukoha jaotus protsentides.

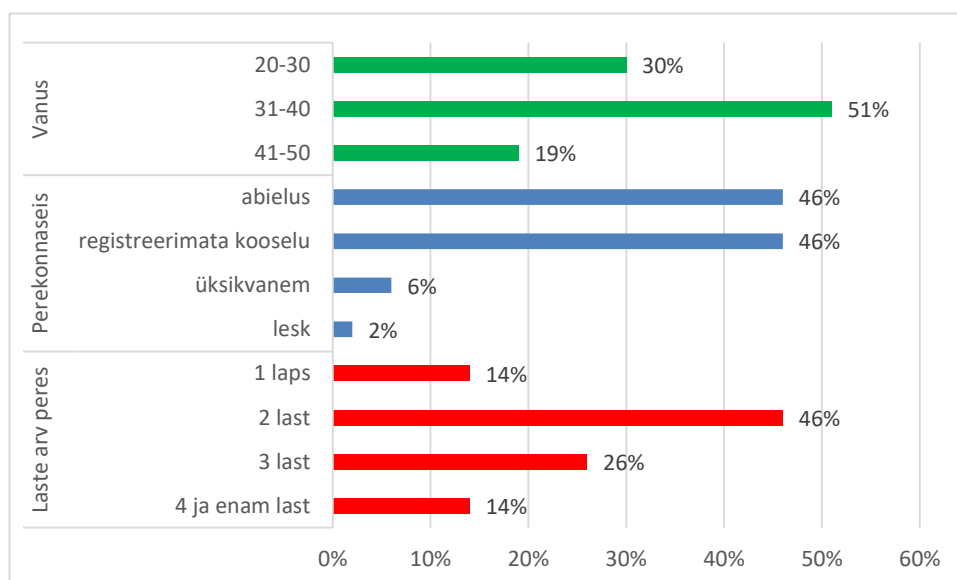
Ankeedile vastanuist olid 93% naised ja 7% mehed. Naiste suurema osakaalu põhjuseks võib arvata, et naised tegelevad rohkem laste ja pere asjadega ning tihti on naised aktiivsemad küsitlustes osalejad kui mehed. Põhjus võib olla ka, et kuna ankeete jagati lasteaedade ja koolide kaudu, siis paljudes peredes võib olla kooli kontaktidesse antud ema meili aadress, mistõttu ei pruukinud antud uurimistöö ankeet paljude isadeni jõuda.

Lümandas oli vastajaid 56%, Kärلال 42%. Rahvaarvult on Kärla piirkond poole suurem kui Lümanda. Vastajate protsent piirkonniti näitab, et lasteaia ja kooli kaudu jagatud ankeete täideti rohkem kui sotsiaalmeedias jagatud ankeeti.

2.3. Uurimistöö tulemused ja analüüs

Perede toimetulekut mõjutavad mitmed erinevad aspektid. Oluline on, kus pere elab, kui kaugel tööl on vaja käia, kas peres on üks või kaks sissetulekuteenijat, mitu last peres on jne. Käesolevas uurimistöös uuritakse Saaremaal Kärla ja Lümanda piirkonnas elavate lastega perede toimetulekut mõjutavaid tegureid.

Vastajate perekonnaseis, laste arv peres ning vanuseline jaotumine:

Joonis 3. Vastajate perekonnaseis, laste arv ja vanus protsentuaalselt

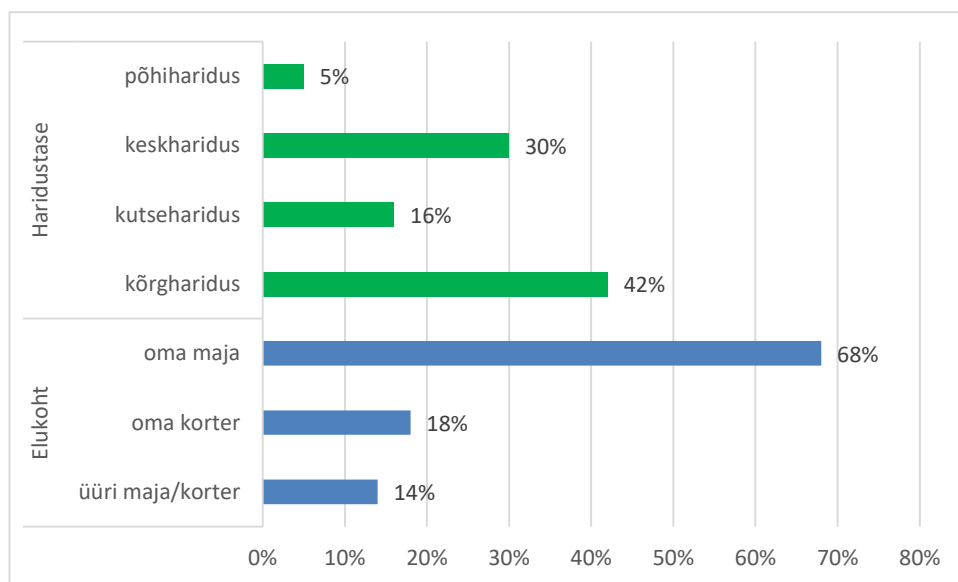
Laste arv peres oli ühest kuni viie lapseni. Valitud oli ka variant „muu“, täpsustusena toodi välja 5 last, see lisati nelja ja enama lapse variandi juurde.

Perekonnaseisu järgi jagunesid vastajad kahte suuremasse gruppi. Võrdselt oli nii abielus kui registreerimata kooselus paare, mõlemaid 46%. Järgmine grupp oli üksikvanemaid, 6%. Vastajate hulgas olid esindatud ka leseks jäänud vanemad 2% vastanuist.

Peretüübina kujunes välja kahe leivateenijaga oma majas elav kahe lapsega perekond. Selline peremudel on tavapärane: peres on isa ja ema ning kaks last, elupaigaks maja maapiirkonnas. See on väga soodne kasvukeskkond lastele: oma maja, ruumi piisavalt oma hoovis mängimiseks ning kaks töötavat vanemat.

Sellist eelpool kirjeldatud ideaalset peretüüpi kinnitab ka vastanute hinnang oma majanduslikule toimetulekule: heaks hindas oma toimetulekut 49% vastajatest ning 56% suudab iga kuu pisut ka säästa. Sellise tulemuse põhjuseks võib arvata vastajate haridust. Kõrgharidusega vastajaid oli 42%. Kui võrrelda haridustaset, siis põhiharidusega vastajaid oli vaid 5%, keskharidus oli 30% vastajatel.

Haridustasemest ja elukohest annab ülevaate järgnev joonis:

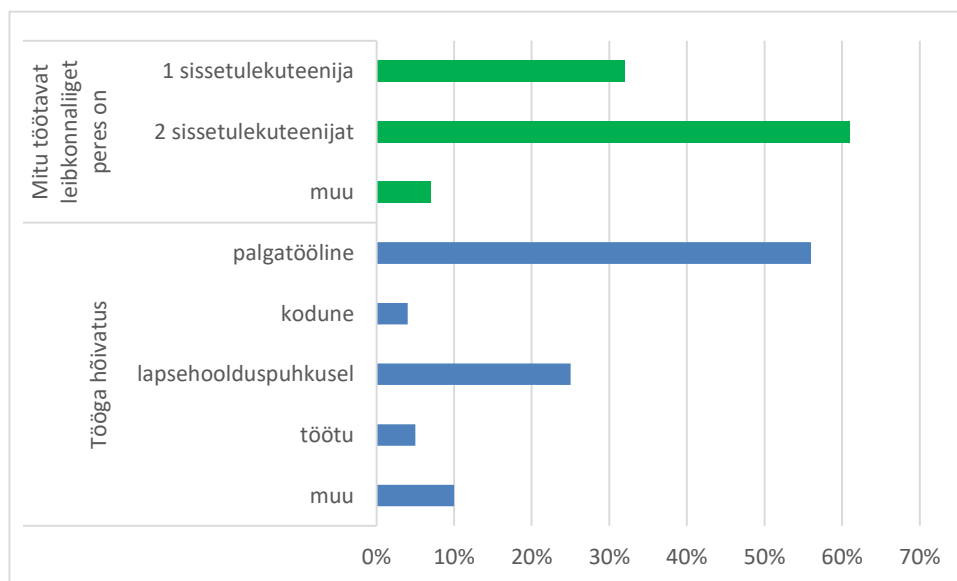

Joonis 4. Vastajate elukoht ja haridustase protsentsides.

Haridustase jagunes kaheks suuremaks grupiks: kõrgharidus ja keskharidus. Veel oli haridustasemeks märgitud variant „muu“ 7% vastajatest. Täpsustusena olid lisatud: kutseharidus keskhariduse baasil, keskeriharidus, lõpetamata kõrgharidus ja lõpetamata kutseharidus.

Haridustasemest ning oma hinnangul heast toimetulekust võib järeldada, et vanemad hindavad kõrgelt haridust ning oskust edukalt majandada, mis on väga oluline perede hea majandusliku toimetuleku tagamiseks. Inimesed on teinud teadlikke valikuid: lõpetatud on kõrgkool, mis annab võimaluse suuremat sissetulekut teenida ning elupaigaks on valitud vaikne ja rahulik maapiirkond, kus lastel on sobivaimad kasvutingimused. Arvestatud on tõenäoliselt ka suuremate väljaminekutega, mis on tingitud maapiirkonnas elamisest.

Järgnev tabel annab ülevaate tööga hõivatusesest:

Joonis 5. Tööga hõivatus ja töötavate leibkonnaliikmete arv peres.

Perede majanduslikku toimetulekut mõjutab enim töötamine ja sissetulek. Lümända ja Kärla piirkonna elanike vastustest selgus, et tööga on hõivatud 66% vastajatest, olles nii palgatööline kui ise ettevõtja. Varianti „muu“ oli kommenteeritud: ettevõtja, poole kohaga töö. Selle luges autor tööga hõivatuse hulka.

Kodusena märkinud vastajatel on neli ja enam last ning oma majanduslikku toimetulekut hindavad nad rahuldavast heani. Toetuseid ja teenuseid kasutanud pole. Kuna peres on palju lapsi, on mõistetav, et ema tööl ei käi ja hoolitseb pere ja kodu eest.

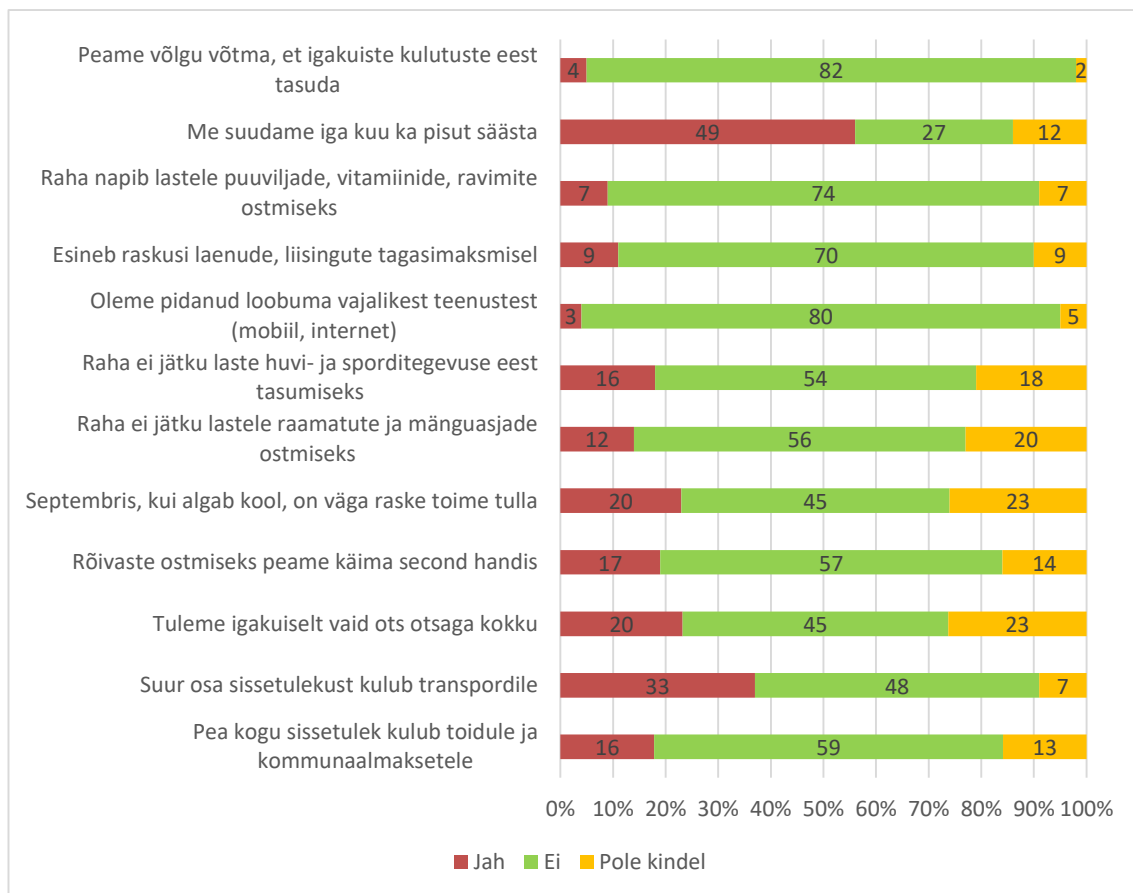
Lapsehoolduspuhkusel on neljandik vastanutest ning nende hinnang toimetulekule on rahuldavast väga heani. Rahapuuduse suurimaks põhjustajaks on sellel grupil madalad palgad. See on ka arusaadav, sest lapsehoolduspuhkusel olles on tööga sissetulekut teenimas üks vanematest. Parema majandusliku toimetuleku tagamiseks näevad vastajad vajadust alustada/arendada ettevõtlust. Toetuse küsimiseks pole vajadust olnud sellel grupil vastajatest.

Töötavaid leibkonnaliikmeid oli vastajate peredes valdavalt kaks, kokku 61% vastajatest. Ühe sissetulekuga vastajaid oli 32% ning „muu“ oli valitud 7%, täpsustusena lisati: mõlemad vanemad on töötud; ühel perel kolm ja teisel perel neli töötavat leibkonnaliiget; veel oli nimetatud, et üks vanem on stabiilselt töötav ning teine osaliselt töötav.

Vastajate hulgas on 4 inimest töötud, nende hinnang oma hetke majanduslikule toimetulekule on valdavalt hea. Välja on toodud põhjus: abikaasa/elukaaslase Soomes töötamine. Uuringust selgus, et eriolukorrale, kus mõlemad vanemad on töö kaotanud ning perel on laenukohustus (kodu soetamiseks) vajavad inimesed kiiret ja tõhusat abi.

Perede toimetulekut mõjutab väga palju erinevaid tegureid. Järgneval joonisel (joonis 6.) on välja toodud erinevad põhjused, mis täpselt uuringus osalevatele peredele raskusi valmistab või vastupidi, raskusi ei valmista. Andmed on esitatud nii protsentuaalselt (seda näeb värvide jagunemisega) kui arvuliselt kui palju vastajaid antud vastuse varianti valis.

Järgnevalt on toodud perede hinnang oma toimetulekule:

Joonis 6. Perede hinnang toimetulekule.

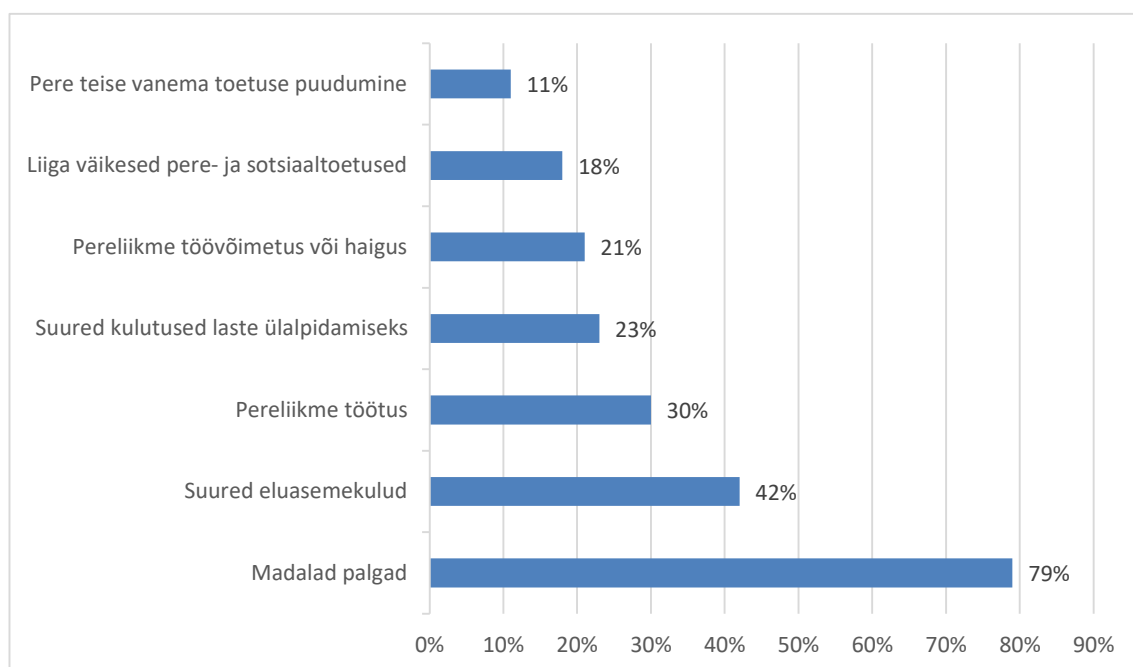
Küsimusega, kuidas hindate oma pere toimetulekut, kas raskused esinevad iga kuul, selgus, et võlgu võtma ning mobiili ja internetiteenustest on pidanud loobuma vaid kuni 5% vastajatest. Need on sellised ekstreemsemad juhtumid, kus pere majanduslik olukord on väga halb ja abi vajadus suur.

Huviharidus on perede hulgas väärtustatud. Küsimusele Kuidas hindate oma pere toimetulekut: raha ei jätku laste huvi- ja spordihariduse eest tasumiseks, vastas 61% vastajatest „ei“. Kirjeldatakse, et raha napib huviharidusele, kuid leitakse võimalus seda ikka lastele pakkuda. Samas tuuakse välja, et laste huvihariduse toetusest/kompenseerimisest võiks neile suur abi olla, seda on märkinud 40% vastajatest. Tihti tuntakse puudust just ajast, mis kulub laste transportimisele kodust kaugel (Kuressaares) toimuvasse huvitegevusse.

Perede hinnangul on suurimad kulutused transpordile. See on mõistetav maapiirkonna eripära tõttu: vahemaad, mida tuleb läbida, on pikad. Suletud on mitmeid teenuskeskusi (nt postkontor) või ei olegi maapiirkonnas teenuspunkte olnud (nt pangakontor või pangaautomaat, tankla). Nende kasutamiseks tuleb Kuressaarde sõita.

September on peredele väga kulukas kuu. Kui peres on kaks või enam last ning kõik nad käivad koolis, siis pere väljaminekud on kooliaasta alguses väga suured. Vajavad ju kõik lapsed kooliriideid, kehalise kasvatus riideid, sise- ja välisjalatseid, pliiatseid, pabereid ja palju muud kooliks vajalikku kaupa.

Joonisel 7 kajastub perede hinnang peamistele rahapuuduse põhjustele:

Joonis 7. Peamised rahapuudust tekitavad põhjused.

Peamised rahapuudust tekitavad põhjused on madalad palgad, järgnevad suured eluasemekulud. Mõned näited, mis vastajate hinnangul rahapuudust tekitavad: maja ehitus ja ootamatud väljaminekud; laste linna sõidutamise röövib neli päeva nädalast, mille ajal saaks hoopis tööl käia ja sissetulekut teenida; suured transpordikulud tööle ja koju sõiduks; pidevalt kallinev toit ja kütus; huvihariduskulud ja toit on suhteliselt kallid ja kindlad väljaminekud; kaupade hinna ja palga vahe on liiga suur.

Maapiirkonnas ei pruugi kõikidele piirkonna elanikele tööd olla, põhjuseks vähesed töökohad. Väga paljud teenuskeskused on suletud vähese kasutuse tõttu ning inimesed on tööd ja teenistust otsima läinud kodukohast kaugemalt. Kaugemal tööl käimise põhjuseks võib olla ka see, et kodu lähedal ei ole erialast tööd või on palk väiksem, mis põhjustab rahanappust.

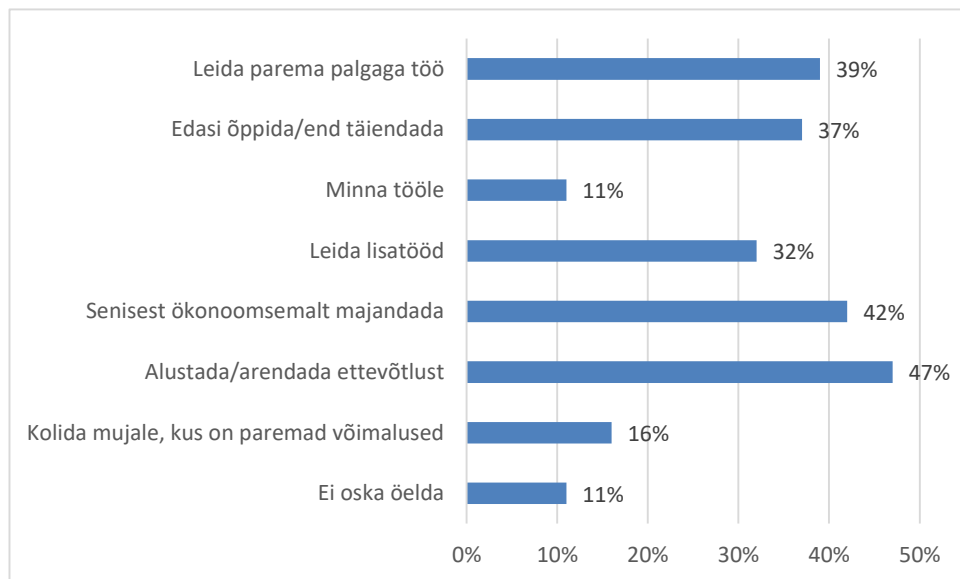
Seoses kodust eemal asuva töökohaga ning tavapärasest (8.00 – 17.00) erineva tööajaga (paljudes tootmisettevõtetes ja kauplustes on vahetustega töö), ei ole inimestel alati võimalik ühistransporti kasutada tööle ja koju liikumiseks. Et tööl käia ja sissetulekut teenida, kasutavad inimesed oma autot, mis on aga kulukam kui ühistranspordi kasutamine. Kui aga omal auto puudub, siis on pere üürinud endale töökoha lähedal elamispinna. Sellisel juhul on pere kanda kahe eluaseme kulud.

Pereliikme töötus on samuti rahanappuse põhjustajaks. Töötuna on ankeedis end märkinud 5% vastajatest. Kommentaarides on lisatud ühe ankeedi täitja poolt, et mõlemad vanemad on töötud ning olematu sissetulekuga ei suudeta ära majandada. Lisaks väikesele sissetulekule võivad peresuhted kannatada, sest töötus tekitab pingeid. Isegi kui pere eelarve on hästi planeeritud, et kuu lõpuni hakkama saada, võivad ette tulla ootamatud kulutused, mida ei ole võimalik pere eelarvest tasuda või tasutakse millegi muu arvelt.

Pere teise vanema toetuse puudumine oli 11% vastajatest peamiseks rahapuuduse tekitajaks. Uuringust selgus, et vastajate hulgas oli üksikvanemaid ja leski 9%, mis on tõenäoline põhjus teise vanema toetuse puudumisel. Võrdluseks saab tuua kahe töötu vanemaga pere, kus mõlemad vanemad on töötud ja palgatulu ei teeni. Nende ainsaks sissetulekuks ongi perehüvitised ja toetused.

Majanduslikult parema toimetuleku tagamiseks tulevikus näevad küsitletud vajadust alustada või arendada ettevõtlust. 11% vastajatest juba tegelebki ettevõtlusega. Ettevõtlusega tegeledes on inimene ise oma aja planeerija, mistõttu on vanemal võimalus lapsele kodust kaugemal huvitegevust pakkuda. Planeerides ise oma aega, saab lapsevanem valida, millal ta tegeleb sissetuleku teenimisega. Tööaeg on sellisel juhul paindlik, ning on võimalik leida tasakaal pere ja töö vahel

Järgnev joonis annab ülevaate, missuguseid võimalusi pered parema majandusliku toimetuleku tagamiseks näevad:

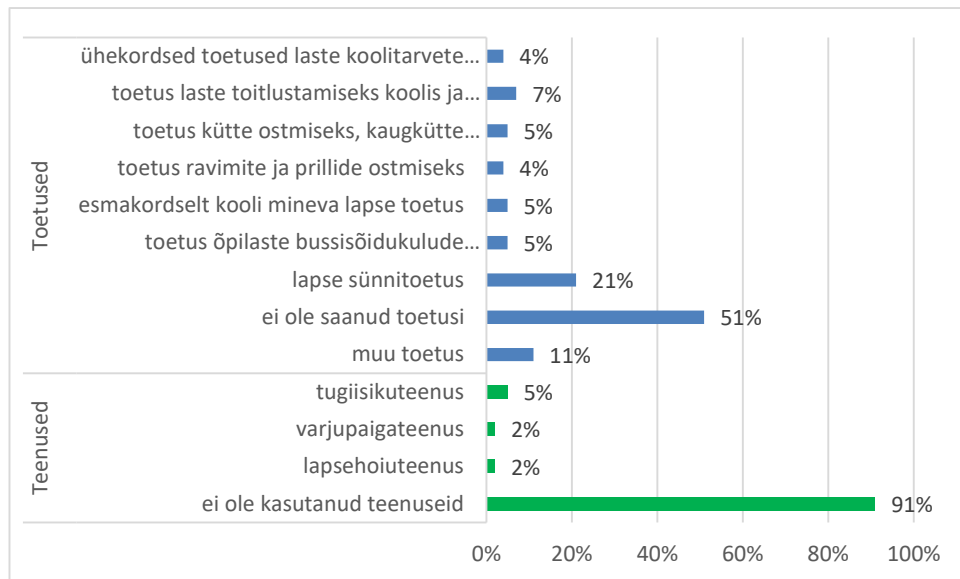

Joonis 8. Võimalused tulevikus majanduslikult paremini toime tulla.

Senisest ökonoomsemalt majandada on lastega perele väga suur pingutus. Väikeste sissetulekute ja suurte kulutuste juures on pere eelarve niigi kasin ja lubatakse endale vaid kõige vajalikum. Loomulikult oleneb palju ka inimeste prioriteetidest. Ühe näitena toodi ankeedis välja, et lapsed on pere prioriteet ning hoolimata majanduslikest raskustest leitakse võimalus last kodust kaugemale huviringi sõidutada.

Parema palgaga tööd ei ole maapiirkonnas lihtne leida. See tähendaks seda, et vanem hakkaks tööl käima kodust kaugel, võimalik, et välismaalgi. Vanemate sunnitud lahusolemine töö tõttu on peresuhetele tihti raskelt mõjunud. Näitena saab ankeedist välja tuua kommentaari, et üksi on lastega väga raske, sest abikaasa töötab Soomes.

Osutatud toetused ja teenused viimase aasta jooksul:

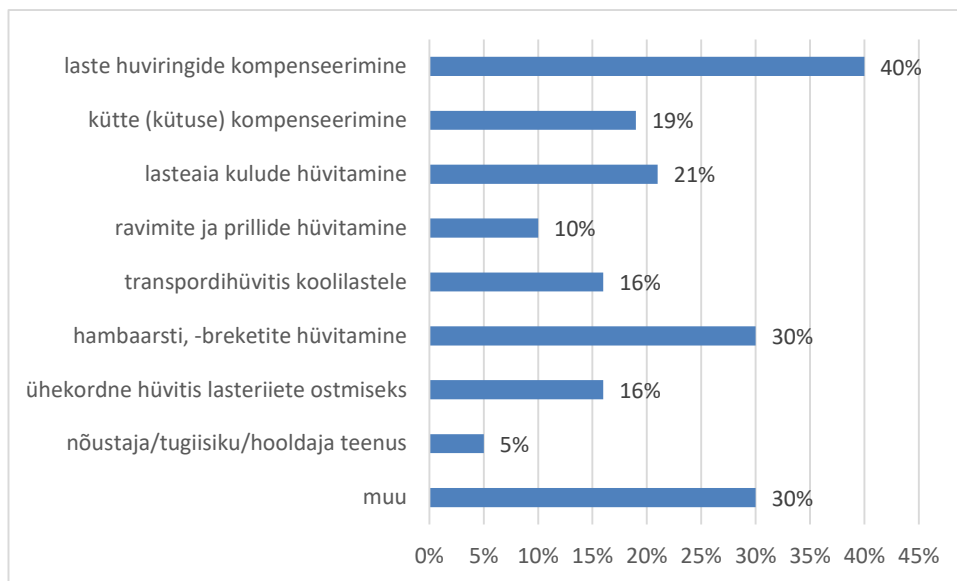

Joonis 9. Viimase 12 kuu jooksul kasutatud teenused ja toetused.

Uuringust selgus, et valdav enamus vastajatest ei ole viimase aasta jooksul kasutanud toetuseid ja teenuseid. Välja on toodud, et soovitakse ise hakkama saada. Tähelepanelikuks muudab vastus „ei ole kasutanud teenuseid“, selle on valinud 91% vastajatest. Selle põhjuseks võib olla eeltoodud põhjus: soov ise hakkama saada; kuid võib olla ka, et puudub ligipääsetavus teenustele ja toetustele. See põhjus vajab kindlasti veel järgnevat uurimist.

Lapse sünnitoetuse saamine annab märku, et lapsi sünnib ning võib loota Lümända ja Kärla piirkondade kasvule. Kasutatud on toetust kütte/kaugkütte osaliseks kompenseerimiseks ning laste kooli ja lasteaia toidu eest tasumiseks. Lastele on oluline soe tuba ja täis kõht.

Täiendavate toetuste vajadust ilmestab järgnev joonis:

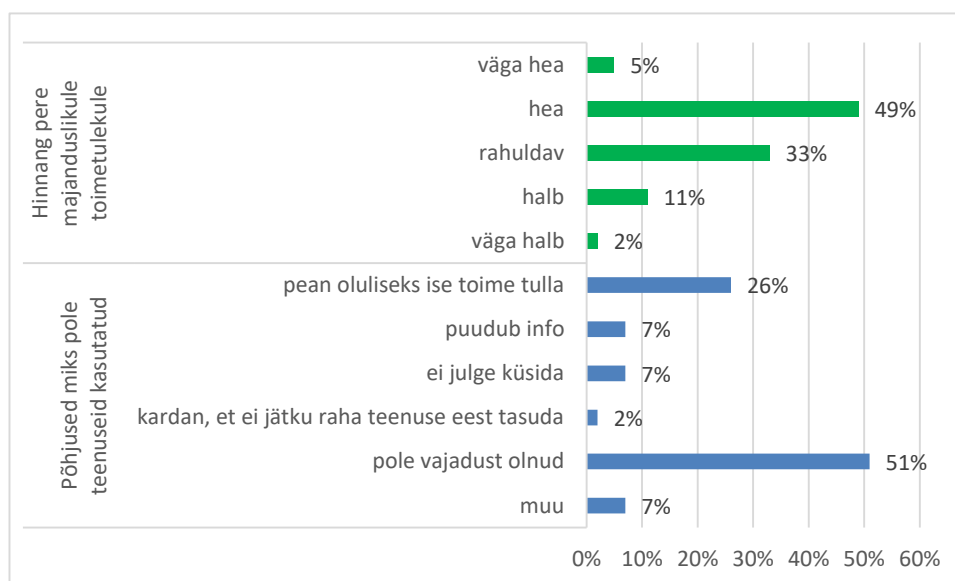
Joonis 10. Vajadus täiendavatele teenustele ja toetustele.

Eelnevalt on välja toodud laste huvihariduse suured kulud, seda kinnitab ka vastajate vajadus täiendavale toetusele. Järgmine suurem rühm täiendavatele toetustele ja teenustele on hambaarsti, breketite hüvitamine. Lastele on hambaravi tasuta, kuid hammaste ortodontiline ravi ning breketiravi on vanema tasustada.

Lasteaiakulude kompenseerimine on lastevanematele samuti oluline. Lasteaia tasu sisaldab kohamaksu, õppevahendite tasu ning toiduraha. Lasteaialastele pole toit tasuta. Koolilastele on koolilõuna tasuta, kuid pikapäeva toit vanema tasustada. Seega, last lasteaias hoida on perele kulukam kui kahe lapse koolis käimine.

Vajaduse laste huviringide kompenseerimisele toovad vanemad ka selles küsimuses välja. Lastele soovitakse erinevaid võimalusi huviringide osas pakkuda, ka selliseid, mis toimuvad kodust kaugemal. Paljudes huviringides on vajalik lapsele ka õppevahendid osta, nt muusikakoolis erinevad pillid; võimlemisringis või jalgpallis trenniriided. Muidugi juhul kui peres on rohkem lapsi, siis saavad väiksemad kasutada suurematest lastest järele jäänud riideid või vahendeid nt muusikakoolis soetatud pille. Kui aga samal ajal käib huviringides rohkem kui üks laps, siis vajavad kõik lapsed huviringi jaoks vajalikke vahendeid.

Järgmine joonis annab ülevaate perede enda hinnangu oma majanduslikule toimetulekule ning põhjustest, miks pere pole sotsiaalteenuseid kasutanud:

Joonis 11. Perede hinnang oma majanduslikule toimetulekule ja põhjused, miks pole teenuseid kasutatud.

Jooniselt võib näha, et kuna oma pere majanduslikku toimetulekut hinnatakse valdavalt heaks, siis pole peredel ka enamusel peredel vajadust teenuste kasutamiseks olnud.

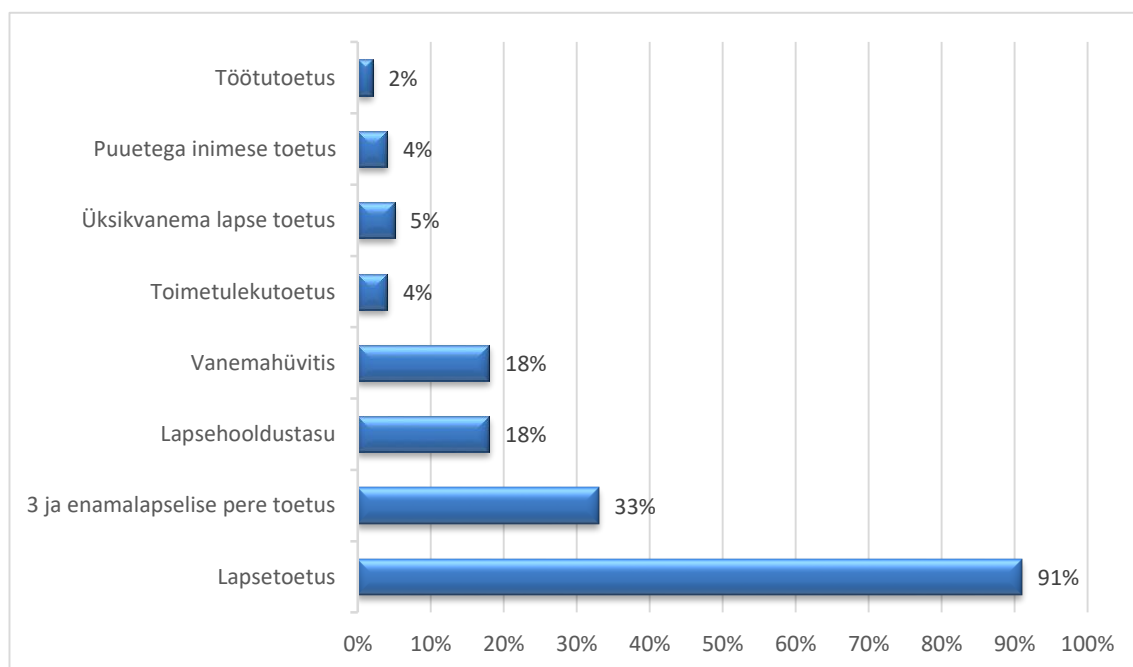
Küsimusele: kas oskate nimetada teenust või toetust, mis võiks olla Teie omavalitsuses, mis aitaks Teie pere elu-olu parandada, vastati 70% respondentidest. Vastused olid järgnevad: hambaravihüvitis täiskasvanule; teed peaks olema paremas seisus, et oleks võimalik autoga liikuda; jätkuv huviringide toetamine; lastele võiks olla rohkem huviala või muusikaringe koha peal, et ei peaks linna sõitma; toetus Kuressaare linnas olevate huviringide tarvis, nt muusikakool; transpordiühendus Kuressaarega, et üks lapsevanem ei peaks ohverdama oma sissetuleku teenimiseks vajalikku aega lapse sõidutamisele jne.

Oma arvamust peredega töö paremaks korraldamiseks avaldas 60% respondenti. Arvamused olid järgnevad: sooviti lastele rohkem tähelepanu pöörata, et lapsed ei peaks tühja kõhtu tundma; suvel kui vanemad tööl käivad, ei ole koolilastel järelevalvet, soovitakse võimalust lapsed kuhugi kellegi hoolde jätta; soovitakse ühiselt Kuressaares ujumas käia; soovitakse, et info jagamist vanematele kooli ja lasteaia kaudu; tuntakse vajadust loengute ja koolituste osas, kus õpetatakse majanduslikult hästi toime tulemist;

väga tuntakse puudust oma laste väikeseks jäänud riiete ja jalanõude ära andmise võimalusest; soovitakse sotsiaaltöötaja suuremat huvi lastega pere vajaduste välja selgitamisel jne.

Perede toetuseks makstakse mitmeid hüvitisi, aitamaks peredel paremini toime tulla. Käesolevas uuringust selgus, et lapsetoetus (91%) on enim saadud toetus, järgnesid kolme ja enamalapselise pere toetus (33%) ning vanemahüvitis (18%) ja lapsehooldustasu (18%).

Parema ülevaate saadud hüvitistest annab järgnev joonis:

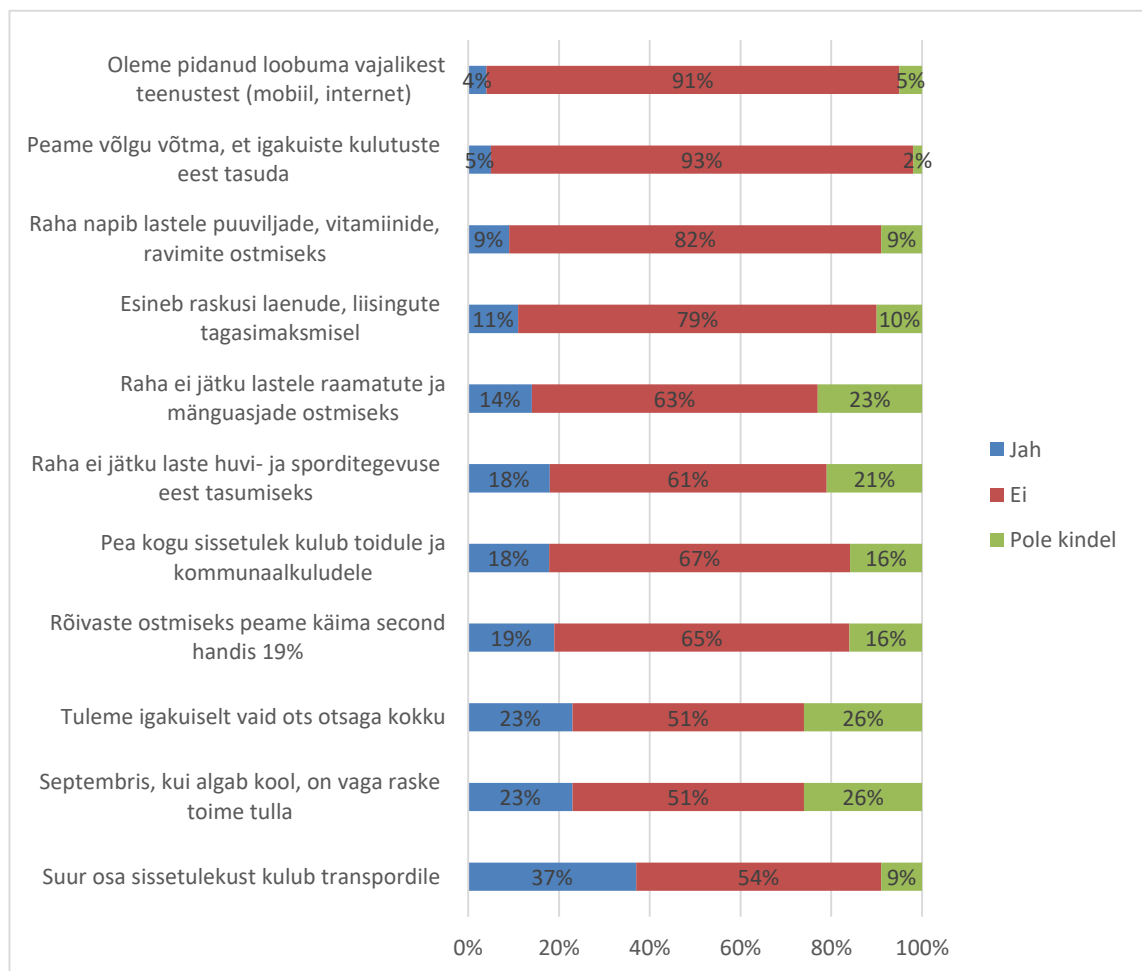

Joonis 12. Saadud hüvitised jaanuaris 2018a.

Sattudes majanduslikku raskusesse, mille põhjuseks võib olla lapse sünd, töökaotus, mõni eriolukord, pereliikme ootamatu haigestumine, õnnetusjuhtum vms, on võimalus taotleda erinevaid toetusi. Uuringus osalenud on viimase aasta jooksul kasutanud enim lapse sünnitoetust (21%). Seda on positiivne näha, et maapiirkonnas lapsi juurde sünnib. Positiivne on ka see, et 51% vastajatest ei ole olnud viimase aasta jooksul vajadust ühtegi toetust taotleda. See näitab, et uuritavate maapiirkondade perede majanduslik olukord ei ole halb.

Soovi ise hakkama saada kinnitab uuringutulemustes teenuste kasutamise jaotumine. 90% vastajatest ei ole kasutanud viimase aasta jooksul ühtegi kohaliku omavalitsuse poolt pakutavat teenust. Kasutatud on tugiisikuteenust; varjupaigateenust ja lapsehoiuteenust. Paljulapselised pered hindavad väga kõrgelt riigi poolt makstavaid toetusi nagu KredExi toetus lasterikastele peredele ja hajaasustustoetus. Küsitluses on ära märgitud ka paljulapselise pere Rimi sporditoetus.

Järgnev joonis annab ülevaate, mis valdkondades ning kui suurel osal vastajatest esineb raskusi iga kuu.

Joonis 13. Pere hinnang oma toimetulekule.

Perede hinnangul on kulutused transpordile suurimad, mis on ka mõistetav maapiirkonna eripära tõttu: vahemaad on pikad, mida tuleb läbida. Suletud on mitmeid teenuskeskusi:

nt. postkontor või ei olegi maapiirkonnas teenuspunkte olnud: nt pangakontor või pangaautomaat; tankla ning nende kasutamiseks tuleb Kuressaarde sõita.

Küsimusele: kas raskused esinevad iga kuu, vastati valdavalt „ei“. Sellest saab järeldada, et Lümända ja Kärļa peredel ei esine suuri raskusi iga kuu. On peresid, kus esineb majanduslikke raskusi iga kuu, kuid enamus vastajatest saavad hästi hakkama.

Lümända ja Kärļa piirkonna pered hindavad oma praegust toimetulekut positiivselt. Halb ja väga halb on vaid 13% vastajatest. On hea tõdeda, et negatiivselt hindavate vastajate osakaal väike on, samas aga ei tohi ka neid tähelepanuta jätta.

Küsimusele, missuguseid võimalusi näete tulevikus, et senisest paremini majanduslikult toime tulla, olid peaaegu pooled vastajad nõus, et tuleb ettevõtlust alustada/arendada. 42% vastajatest arvas, et senisest ökonoomsemalt majandamine aitab tulevikus paremini toime tulla. 16% vastajatest nägid mujale kolimises paremaid võimalusi.

Käesolevast uuringust selgus, et paljud pered ei kasuta toetavaid teenuseid, sest pole vajadust olnud 51%; peavad oluliseks ise toime tulla (26%). 7% vastajatest puudub info valla poolt pakutavate teenuste ja toetuste kohta, sama palju vastajaid ei julge toetust küsida.

Küsimusega, kas oskate nimetada toetust või teenust, mis võiks olla Teie omavalitsuses, mis aitaks Teie pere elu-olu parandada, vastas kokku 70% küsitletutest. Nendest 10% tõid välja huviharidusega seotud kulude hüvitamise. Huvitegevuse jätkuvat toetamist vajavad enim Lümändas elavad pered. Seda tõenäoliselt asukoha tõttu – Kuressaarde on Lümändast 30km. Mõnest kaugemast külast isegi veel rohkem. Kaugeimad külad Lümända piirkonnas on Atla, kus elab kolm alaealiste lastega perekonda ja Karala küla, kus elab kaheksa alaealiste lastega perekonda. Atla külast Kuressaarde on 45 km ja kui lapsevanem sealsest külast soovib lapsele võimaldada huviharidust, milleks peab Kuressaares käima mitmel päeval nädalas, siis see on perele väga kulukas. Lastele huvihariduse pakkumine on vanematel prioriteetide hulgas. Lapsele on oluline pakkuda erinevaid võimalusi huvitegevuseks, tihti on täiskasvanuna hobi ka sissetuleku teenimiseks. Tehes tööd, mis meeldib ja mis ei ole kui tüütu kohustus, on rahulolu suurem ning pingeid vähem ja tõenäoliselt ka majanduslik toimetulek parem.

Ankeetküsitluse on vastajad lisanud omapoolseid kommentaare, mis siinkohal välja tuuakse:

- 1) pered soovivad suuremat tähelepanu ning sotsiaaltöötaja personaalset lähenemist ja tegeliku olukorra väljaselgitamist (pere, kes peab oluliseks ise toime tulla ning ütleb, et nende toimetulek on hea, võib tegelikult väga abi vajada);
- 2) soovitakse, et sotsiaaltöötajaid oleks rohkem ning et nad jõuaksid iga abivajajani;
- 3) leida võimalus lastele suvel turvalist tegevust pakkuda sellel ajal, kui lapsevanem on tööl, et tööl olev vanem ei peaks muretsema, kus laps on ja kuidas ta kõhu täis saab;
- 4) leida võimalus toetada ühe ja kahe lapsega vanemaid;
- 5) pered, kelle lapsed käivad Kuressaares huviringides, soovivad transpordi korraldamist laste huviringidesse viimiseks ja toomiseks;
- 6) jätkata laste spordi- ja huvitegevuse kompenseerimist;
- 7) korraldada loenguid ja koolitusi majandusliku toimetulekuvõime parandamiseks;
- 8) avada lastele väikeseks jäänud riiete vahetuse punkt, et lapsevanemad saaksid oma lapsele väikseks jäänud riideid ära anda ning sobivas suuruses riideid vastu;
- 9) leida võimalus kooli ja lasteaia välisel aja lastel ühisüritusi korraldada ning piirkonna keskusest eemal elavate lastele transporti pakkuda, et üritusest osa saada;

Väga oluline oli vastajate hulgas transpordiga seotud teema. Nimetati ära, et vaja oleks toimivat ühistransporti; head transpordi ühendust Kuressaarega; abi laste transportimisel linna huviringi ning teede korrashoid. Vahemaad maapiirkonnas on suured ning transpordi peale kulub suur osa sissetulekust. Seda on märkinud 8% vastajatest. Igakuist toimetulekut transpordi kuludega hindas raskeks 37% vastajatest ning 54% ei olnud sellega probleeme. Seega tõenäoliselt valmistab kaugemal elavatele peredele transpordikulu suuremat probleemi.

2.4. Järeldused ja ettepanekud

Käesolevas uurimuses osales 88 perekonda Lümända ja Kärla piirkonnast. Mõlemad piirkonnad asuvad tõmbekeskusest Kuressaarest mõnekümne kilomeetri kaugusel. Piirkonnad on sarnased: nii Kärلال kui Lümändas asuvad lasteaed, põhikool, kauplus,

raamatukogu ja noortekeskus. Erinevus on piirkonna suuruses ja rahvaarvus. Kärļa piirkonnas asub Sõmera Kodu, mille elanikud on ka Kärļa elanike registrisse kantud.

Ühe vanemaga perede uuringust selgus, et soolise palgalõhe tõttu ei tasugi üksikvanemal, kelleks valdavalt on ema, väikese sissetuleku tõttu tööle minna kuna sissetulek ei kata kulusid tööl käimiseks. Käesolevas uuringus selgus, et kõik vastanud üksikvanemad käivad tööl, neil on peres 2 alaealist last ja elavad üüripinnal või oma majas. Toetust ei küsi kuna peavad oluliseks ise toime tulla. Arvatakse, et ei jätku raha teenuse eest tasumiseks või puudub info teenuste ja toetuste kohta. Eraldi on vanemad välja toonud, et suvel on neil lastega raske kuna siis pole koolilapsi kuhugi jätta, kui vanem peab tööle minema. Lapsevanemad tunnevad muret laste turvalisuse pärast ajal, mil ise tööl on.

Üksikvanemad on riskigrupp vaesusesse langemiseks: kui tööl käiva vanemaga peaks midagi juhtuma, siis kaotab pere oma sissetuleku. Uuringu tulemustest selgus, et toetust ei küsita, ses oluliseks peetakse ise toime tulla. Elamine üüripinnal on samuti risk, sest omanik võib üüri tõsta või lepingu lõpetada. Puudub kindlus ja stabiilsus, kuid just seda on alaealiste lastega perel vaja.

Varasematest uuringutest on selgunud seos madalama hariduse ja töötuse vahel. Käesolevas uuringus leiab kinnitust, et kõrgema haridusega inimesed on rohkem tööga hõivatud. Küsitlusest selgus, et 42% vastajatel on kõrgharidus ning oma pere majanduslikku toimetulekut hindab heaks peaaegu pool vastajatest (49%).

Uurimuses tuli välja, et Lümānda ja Kärļa piirkondade pered tunnevad puudust hästi toimivast ühistranspordi ühendusest Kuressaarega. Uuring, mille viisid läbi Sepp ja Tomson, kirjeldab, et ühistransport peab tagama inimeste juurdepääsu igapäevategevusteks vajalike objektideni. Kooliõpilasele huviringis käimine on igapäevaselt oluline tegevus, kui võtta uuringus välja toodud muusikakool, kus laps käib neli päeva nädalas harjutamas, siis töö autori arvates on see igapäevategevuseks vajalik ning lapsel peaks olema võimalik ühistransporti kasutades huviringi jõuda. Kuid nagu käesolevast uurimusest selgub, on lapsevanem see, kes last sõidutab huviringi (muusikakooli). Omamata transporti (oma autot) ei ole võimalik lapsele kodust kaugemal huviharidust võimaldada.

Melbournis (Currie *et al.*, 2009, lk 104) läbiviidud uuring kirjeldab „sunnitud“ autoomanike olukorda. Lümada ja Kärla piirkonnas leidub samuti sunnitud autoomanikke, kes ilma oma autot kasutamata tööle ei pääse, eripäraks siis vahetustega töö, mis võib alata erinevatel kellaaegadel, ning ühistranspordiga arvestada ei saa kuna ajad ei klapi või lihtsalt pole bussi liiklus piisavalt tihe. Kui ka peaks sobima bussi väljumise aeg, siis Saaremaa eripärast tingitult sõidab buss võimalikult paljudest piirkondadest läbi, et bussi täituvus maksimaalne oleks. See aga on väga ajakulukas ja aeg on hindamatu ressurss.

Võttes aluseks Laste ja perede arengukavas (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 43) tehtud tähelepaneku, et riikides kus on paindlik töökorraldus ning vanemapuhkused, on naiste tööhõive ja laste sündimus suurem. Käesolevas uuringus selgus, et enamike vastajate peres kasvab kolm ja enam last, ning uuritud piirkondades on vastajate tööhõive 66%. Siit saab järeldada, et Lümada ja Kärla piirkonnas elavate lastevanemate tööandjad võimaldavad oma töötajatele paindliku töökorraldusega tööd, sest sündimus on neis piirkondades hea: lapsehoolduspuhkusel on hetkel 25% vastajatest ning viimase 12 kuu jooksul on lapse sünnitoetust kasutanud 21%. See on pea neljandik vastajatest.

Lasterikaste perede uuringust (Reinomägi, 2007, lk 11) selgus, et paremad transpordi võimalused suurendavad pere majanduslikku toimetulekut. Käesolevas uuringus on samuti välja toodud vajadus parema transpordiühendusele. See võimaldab perel paremini liikuda, sel juhul ei oleks pere ühel vanemal vajadust oma aega ega rahalist ressursi kasutada lapse huviringi viimiseks. Sama aja saab vanem sissetuleku teenimiseks ning pere majandusliku toimetuleku parandamiseks kasutada.

Poolas on maapiirkondades töötus väga kõrge (Žmija, 2013) 44,11%. Lümada ja Kärla piirkondades on küsitlusele vastanutest 5% töötud. Autor tõdeb, et uuritavates piirkondades ei ole olukord nii raske kui enne uuringu läbiviimist arvati.

Läbiviidud uuringu põhjal saab Saaremaa vallale teha järgnevad ettepanekud:

- 1) koostada valla pakutavatest sotsiaalteenustest ja -toetustest infovoldik ning jagada infot lasteaia ja kooli kaudu lastevanematele;
- 2) toetada senisest enam üksikvanemaga peresid;

3) võtta teede remontimisel prioriteediks lastega perede kodu teede korrashoiu kuna paljude kodude juurde on tee nii halb, et koolibuss keeldub seal sõitmast.

Käesoleva uurimistöo vastu on huvi tundnud Saaremaa valla sotsiaalosakond. Kokku on lepitud kohtumine, mille käigus arutatakse, millal töö autor uurimistööst vallale ülevaate annab.

KOKKUVÕTE

Käesolevas töös uuriti Lümända ja Kärļa piirkondade perede toimetulekut mõjutavaid tegureid. Läbi viidi uuring nimetatud piirkondades, millest võttis osa 88 perekonda 206 nimetatud piirkondades elavatest peredest.

Töö teoreetilise osa koostamisel tutvus töö koostaja seadusandluse, erialase kirjanduse ja teaduslike artiklitega ning koostas ülevaate maapiirkonna perede toimetulekut mõjutavatest aspektidest Eestis ja mujal maailmas.

Tuginedes eelnevalt läbiviidud uuringutele – Haapsalu linna vähekindlustatud perede toimetuleku uuring; Lasterikaste perede toimetulek ja vajadused; ning keerulisele olukorrale maapiirkondades, uurib käesolev lõputöö Saaremaa valla Lümända ja Kärļa piirkonda. Mõlemad piirkonnad asuvad Saaremaa lääne osas ning seal on olemas lasteaed, kool, kauplus, rahvamaja, raamatukogu, noortekeskus ning Kärļal ka muusikakool ja spordihoone.

Lõputöö empiirilises osas viidi läbi kvantitatiivne uurimus. Küsitlusankeedi koostamisel kasutati LimeSurvey veebitarkvara. Link küsitlusankeediga saadeti Lümända ja Kärļa piirkondade põhikoolide ja lasteaedade direktoritele, palvega see edasi lastevanematele saata. Ankeedile vastas 93 perekonda, millest 88 ankeeti olid täielikult täidetud ning neid analüüsiti Exeli tabelitöötlusprogrammiga.

Aktiivsemad vastajal olid Lümändas 56% ning valdav enamus ehk 93% vastajatest olid naised. Vastanute hulgas oli võrdselt abielus ja registreeritud kooselus elavaid vastajaid. 42% vastajatest oli kõrgharidus, vastajate keskmine vanus oli 35 aastat. Peretüübina kujunes välja kahe vanemaga kahe lapseline pere, kes elab oma majas.

Uuringust selgus, et üksikvanemad vajavad suuremat tähelepanu, kuna tegemist on ühe leivateenijaga perega, kes elab üüripinnal ning sellel vastajate grupil on võrreldes teistega suurim oht vaesusesse sattuda. Maapiirkond ja vähene ühistransport suurendab riski.

Ometi on Kärjal ja Lümandas miskit, mis hoiab peresid nendes piirkondades. Parema toimetuleku tagamiseks tulevikus leidis valdav enamus vastajaid, et vaja on alustada või arendada ettevõtlust. Mujale kolimist nimetas vaid 14 vastajat.

Pered toovad suurima rahapuuduse põhjusena välja madalad palgad ning suured transpordikulud tööle ja koju. Hoolimata sellest ei ole viimase aasta jooksul ühtegi teenust ega toetust kasutanud vastavalt 91% ja 51 % vastajatest. Väga oluliseks peetakse ise toime tulemist. Täiendava teenuse või toetusena soovivad vastajad laste huviringi kompenseerimist nii ringi tasuna kui transpordi hüvitisena. Suur vajadus on hambaarsti ja breketiravi hüvitamisele ning lasteaiakulude kompenseerimiseks.

Perede toimetulekut mõjutab vastanute sõnul enim suured kulutused laste huviharidusele ning sellega seoses suured kulud transpordile. Uurimuses pidasid pered oluliseks ise toime tulla ja mitte toetusi küsida, kuigi tihti oli perel vajadus toetuse või teenuse järele.

Uurimustöö, Saaremaa lastega perede toimetulek Lümanda ja Kärja piirkondade näitel, andis ülevaate uuritavate piirkondade perede hetke majanduslikule toimetulekule ning nende perede hinnangule, missuguseid teenuseid ja toetusi nimetatud piirkondade pered vajaksid, vältimaks vaesusrisiki sattumist.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uuritavas piirkonnas ei ole perede majanduslik toimetulek sõltuvalt maapiirkonna eripärast (vähesed teenused ning kaugus tõmbekeskusest) perede endi hinnangul väga raske ning tulemustest lähtuvalt pered ei ole vaesusriskis.

Tähelepanuta ei saa jätta asjaolu, et 91% vastajatest ei ole viimase aasta jooksul ühtegi valla poolt pakutavat teenust kasutanud. Selle põhjuseks võib olla nii soov ise hakkama saada, kui ka info puudus ning asjaajamise keerukus ning halb ligipääsetavus toetustele ja teenustele.

Käesoleva töö mahu piiratuse tõttu ei olnud võimalik rohkem perede toimetulekut mõjutavaid nüansse uurida. Autori hinnangul vajaksid Saaremaa teised piirkonnad samuti edasist uurimist, kuidas nende lastega pered oma toimetulekut hindavad.

Läbiviidud uurimistöö küsimused said uuringu läbiviimise käigus vastused ning töö eesmärk täidetud.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aab, J. (2017). Haldusreform on jõudnud lõpusirgele. *Regi. Suvi* 2017, lk 2. Loetud aadressil <https://dea.digar.ee/cgi-bin/dea?a=d&d=regi20170814.2.3&e=-----et-25--1--txt-txIN%7CtxTI%7CtxAU%7CtxTA----->
- Aasa, A., Ahas, R., Järv, O., Leetmaa, K., Saluveer, E., Silm, S., ...Tiru, M. (2010). *Regionaalne pendelrändeuuring. Lühikokkuvõte*. Loetud aadressil: http://mobilitylab.ut.ee/wp-content/uploads/2013/04/Regionaalne-pendelr%C3%A4ndeuuring_TU_2010.pdf
- Chzhen, Y. (2017). Unemployment, social protection spending and child poverty in the European Union during the Great Recession. *Journal of European Social Policy*, 27(2), 123–137. <https://doi.org/10.1177/0958928716676549>
- Currie, G., Richardson, T., Smyth, P., Vella-Brodrick, D., Hine, J., Lucas, K., ... Stanley, J. (2009). Investigating links between transport disadvantage, social exclusion and well-being in Melbourne—Preliminary results. *Transport Policy*, 16(3), 97–105. <https://doi.org/10.1016/j.tranpol.2009.02.002>
- Dahl, G. B. (2010). Early teen marriage and future poverty. *Demography*, 47(3), 689–718. <https://doi.org/10.1353/dem.0.0120>
- Debreceeni, Z. K. (2010). Poverty, children, and the large families. *Today's Children are Tomorrow's Parents*, 28, 53–58.
- EMÜ majandus- ja sotsiaalinstituut. (2011). Maaelu arengu aruanne. Haridus ja Teadusministeerium. Loetud aadressil https://dspace.emu.ee/xmlui/bitstream/handle/10492/3726/maaelu_arengu_aruanne_2011final.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hansson, L. (2010). *Töö- ja pereelu ühitamine*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/teel_tasak_yhiskonda_ii_eesti.pdf
- Hirsjärvi, S., Semes, P., & Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.

- Karu, M. (2009). *Töö- ja pereelu konflikt, töökorraldus ja tööandjate toetused töötajatele*. Loetud aadressil http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Too-ja_Sotsiaalpoliitika/Too-ja_pereelu_konflikt/Toeoe-ja_pereelu_konflikt__toeokorraldus_ja_toeoeandjate_toetused_toeetajatele_2009__PRAXIS.pdf
- Lefebvre, P., & Merrigan, P. (2003). Assessing family policy in Canada: A new deal for families and children. *Choices*, 9(5). Retrieved from <http://irpp.org/research-studies/choices-vol9-no5/>
- Lüll, A. (2014). *Noorte siseränne Eestis perioodil 1989-2011*. (Bakalaureusetöö). Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42725/Lull_Angela.pdf
- Luuk, M. *Haapsalu linna vähekindlustatud perede toimetuleku uuringu-aruanne*. Tallinn. Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Luur, T. (2014). *Suurperede laste haridustee katkemine ning selle seos perekonna sotsiaalse toimetulekuga*. (Lõputöö). Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/44041/luur_tiiu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Maaeluministerium. (2016). *Eesti maaelu arengukava*. Loetud aadressil <https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/mak-2014/mak-2014-arengukava-2016-08-11.pdf>
- Mansour, J. G., & Curran, M. A. (2016). Child poverty: The United Kingdom Experience. *Academic Pediatrics*, 16(3), Supplement), S76–S82. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2016.01.012>
- Masso, M. (2010). Mehed ja naised tööelus. R. Marling, L. Järviste & K. Sander (toim), *Teel tasakaalustatud ühiskonda: naised ja mehed Eestis II* (lk 26–39). Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministerium_kontaktid/Valjaanded/teel_tasak_yhiskonda_ii_eesti.pdf
- Perehüvitiste seadus. (2016). *Riigi Teataja I*, 08.07.2016, 1. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/124122016004?leiaKehtiv>
- Power, A., Serle, N., & Willmot, H. (2011). *Obstacles and Opportunities: Today's children, tomorrow's families*. Retrieved from <http://eprints.lse.ac.uk/43806/1/CASEREport66.pdf>

- Reinomägi, A. (2007). *Lasterikaste perede toimetulek ja vajadused*. (Kokkuvõtte uuringust). Tallinn; Sotsiaalministeerium.
- Roosalu, T. (2013). Sissetulekute ebavõrdsus. Eesti Koostöökoogu, *Eesti inimarengu aruanne 2012/2013* (lk 105–111). Tallinn: Eesti Koostöökoogu.
- Saaremaa vald. (2018). *Saaremaa valla rahvastiku muutumine veebruaris 2018*. Loetud aadressil <http://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/18752445/veebbruar.pdf/37a7380c-d23c-466e-abaa-fc778afb36ac>
- Sepp, J., & Tomson, E. (2010). Problems and opportunities of the public organisation of passenger transport on the example of bus transport in Estonia. Reisijateveo riikliku korralduse probleemid ja võimalused Eesti bussitranspordi näitel. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 18, 441–457, 622–626. <https://doi.org/10.15157/tpep.v18i0.893>
- Sinisaar, H., & Tammpuu, P. (2009). Ühe vanemaga pered: probleemid, vajadused ja poliitikameetmed. *Sotsiaalministeeriumi toimetised*, 4. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/arhiiv/et/download/236341>
- Siseministeerium. (2012). *Üleriigiline planeering Eesti 2030+*. Loetud aadressil https://eesti2030.files.wordpress.com/2015/12/a4_5mmbleed_eesti-2030_sisu_111212.pdf
- Sotsiaalhoolekande seadus. (2015). *Riigi Teataja I*, 30.12.2015, 5. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>
- Sotsiaalministeerium. (2011). *Laste ja perede arengukava 2012-2020*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede_arengukava_2012_-_2020.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2015). *Peretoetuste, teenuste ja vanemapuhkuste roheline raamat*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/Perehuvitised/peretoetuste_teenuste_ja_vanemapuhkuste_roheline_raamat_2015.pdf
- Statistikaamet. (2018). *Registreeritud töötud haldusüksuse/piirkonna järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018*. [andmebaas] Loetud aadressil <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=TT064>

- Taim, K. (2015). *Eesti agraarruumis elamist mõjutavad tegurid Misso vallas algatuse „Tule maale!“ näitel*. (Magistritöö). Eesti Maaülikool, Tartu.
- Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE. (2011). *Tööjõu siseriikliku mobiilsuse uuring. Lõppraport*. Loetud aadressil <http://www.digar.ee/id/nlib-digar:120786>
- Toimetulek. (2009). *Eesti keele seletav sõnaraamat*. Loetud aadressil <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=toimetulek&F=M>
- Toots, A., Terk, E., Kasearu, K. & Trumm, A. (2015). Heaoludünaamika ja heaoluprobleemid majanduskriisi aegsel ja järgsel perioodil. Eesti Koostöökogu, *Eesti Inimarengu aruanne 2014/2015* (lk 11-19). Tallinn: Eesti Koostöökogu.
- Tummo, T.-L. (2007). *Haridus kui sotsiaalset sidusust soosiv tegur*. Tallinn. Statistikaamet.
- Vabariigi Valitsus. (2018). *2018. aasta riigieelarve*. Loetud aadressil https://www.valitsus.ee/sites/default/files/2018_eelarve.pdf
- Võrdõigusvoliniku kantselei. (2014). *Soolõime teemaleht. Töö- ja pereelu ühitamine*. Loetud aadressil <http://www.vordoigusvolinik.ee/wp-content/uploads/2015/04/5-TEEMALEHT-T%C3%B6-ja-pereelu-%C3%BChitamine.pdf>
- Vibo, B. (2015). *Muutused Kagu-Eesti elanikkonna tööalase pendelrände mahtudes ja sihtkohtades perioodil 2000–2011*. (Lõputöö). Loetud aadressil http://taurus.gg.bg.ut.ee/Loputood_2015/GEO_BAKA/Vibo_Brita.pdf
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Loetud aadressil http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1
- Żmija, D. (2013). Unemployment in rural areas in Poland. *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia*, 12(1), 67–77.
- Wong, H. (2011). Quality of Life of Poor People Living in Remote Areas in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 100(3), 435–450. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9622-7>
- Wilson, S. J., Tanner-Smith, E. E., Lipsey, M. W., Steinka-Fry, K., & Morrison, J. (2011). Dropout prevention and intervention programs: Effects on school completion and

dropout among schoolaged children and youth. *Campbell Systematic Reviews*, 8.
doi: 10.4073/csr.2011.8

Lisa 1. Ankeetküsitlus Lümända ja Kärļa piirkonnas elavatele lastega peredele.

Lugupeetud vastaja!

Olen Tartu Ülikooli Pärnu Kolledzi tudeng Maret Ignatovits. Olen koostamas lõputööd teemal "Maapiirkonna lastega perede toimetulek Lümända ja Kärļa piirkonna näitel." Uurimistöö eesmärk on välja selgitada Lümända ja Kärļa piirkonnas elavate perede toimetulekut mõjutavad tegurid.

Vastates ankeedile aitate kaasa minu lõputöö valmimisele ja samuti loodan selle abil saada infot, et kuidas oleks võimalik parandada perede toimetulekut ja elukvaliteeti. Valikvastuse puhul tehke palun ring sobiva või sobivate vastuse variantide numbri ümber. Võimalusel põhjendage oma vastust ja lisage omapoolseid arvamusi.

Küsimustikule vastamine on anonüümne ning tulemusi kasutatakse ainult uurimistöö läbiviimiseks.

I ÜLDANDMED

1. Millises piirkonnas Te elate (Lümända, Kärļa jne):.....

2. Teie sugu

- 1) Mees
- 2) Naine

3. Teie vanus

- 1) 20-30
- 2) 31-40
- 3) 41-50
- 4) 51-60
- 5) 65 ja vanem

4. Teie perekonnaseis

- 1) abielus
- 2) lahutatud
- 3) lesk
- 4) vallaline
- 5) registreerimata kooselu
- 6) üksikvanem

5. Milline haridus Teil on?

- 1) algharidus
- 2) põhiharidus
- 3) keskharidus
- 4) kutseharidus
- 5) kõrgharidus
- 6) muu

6. Kas Te elate:

- 1) oma majas
- 2) oma korteris
- 3) üürikorteris
- 4) muu (nimetage)

7. Mitu alaealist last Teie peres kasvab?

- 1) 1 laps
- 2) 2 last
- 3) 3 last
- 4) 4 ja enam last
- 5) muu.....

8. Mitu töötavat leibkonnaliiget on Teie peres?

- 1) 1
- 2) 2
- 3) muu.....

II TOIMETULEK JA RAHULOLU

9. Tööga hõivatus

- 1) palgatööline
- 2) lapsehoolduspuhkusel
- 3) kodune
- 4) töötu
- 5) muu

10. Kuidas hindate oma pere toimetulekut, kas esineb raskusi iga kuu (jah/ei/pole kindel)?

- 1) pea kogu sissetulek kulub toidule
- 2) pea kogu sissetulek kulub kommunaalmaksetele
- 3) pea kogu sissetulek kulub transpordile
- 4) tuleme igakuiselt vaid ots-otsaga kokku
- 5) rõivaste ostmiseks peame käima second handis
- 6) septembris, kui algab kool, on väga raske toime tulla
- 7) raha ei jätku lastele raamatute ja mänguasjade ostmiseks
- 8) raha ei jätku laste huvi- ja sporditegevuse eest tasumiseks
- 9) oleme pidanud loobuma vajalikest teenustest (mobiil, internet)
- 10) esineb raskusi laenude, liisingute tagasimaksmisel
- 11) raha napib lastele puuviljade, vitamiinide, ravimite ostmiseks
- 12) me suudame igakuiselt ka pisut säästa
- 13) peame võlgu võtma, et igakuiste kulutuste eest tasuda
- 14) muud raskused.....

11. Kuidas hindate oma pere majanduslikku toimetulekut?

- 1) väga hea
- 2) hea
- 3) rahuldav
- 4) halb
- 5) väga halb, palun põhjendage.....

III INFORMEERITUS TOETUSTEST JA TEENUSTEST

12. Mis on peamised põhjused, mis tekitavad rahapuudust?

- 1) madalad palgad
- 2) suured eluasemekulud
- 3) liiga väikesed pere- ja sotsiaaltoetused
- 4) suured kulutused laste ülalpidamiseks
- 5) pere teise vanema toetuse puudumine
- 6) pereliikme töötus
- 7) pereliikme töövõimetus või haigus
- 8) muu.....

13. Missuguseid võimalusi tulevikus näete, et senisest paremini majanduslikult toime tulla?

- 1) leida parema palgaga tööd
- 2) minna tööle
- 3) leida lisatööd, et rohkem teenida
- 4) senisest ökonoomsemalt majandada
- 5) edasi õppida, end täiendada
- 6) alustada/arendada ettevõtlust
- 7) kolida mujale, kus on paremad võimalused
- 8) ei oska öelda

14. Missuguseid hüvitisi maksti Teie perele jaanuar 2018?

- 1) lapsetoetus
- 2) puuetega inimeste toetus
- 3) lapsehooldustasu
- 4) töötutoetus
- 5) üksikvanema lapse toetus
- 6) ühekordne sotsiaaltoetus
- 7) toitjakaotuspension
- 8) 3 ja enamalapselise pere toetus
- 9) toimetulekutoetus
- 10) vanemahüvitis
- 11) muu.....

15. Missuguseid toetusi on viimase 12 kuu jooksul Teie perele osutatud?

- 1) ühekordsed toetused laste koolitarvete jms. eest tasumiseks
- 2) toetus laste toitlustamiseks koolis ja lasteaias
- 3) toetus kütte ostmiseks, kaugkütte osaliseks hüvitamiseks
- 4) toetus ravimite ja prillide ostmiseks
- 5) esmakordselt kooli mineva lapse toetus
- 6) toetus õpilaste bussisõidukulude hüvitamiseks
- 7) puudega lastele ujumise võimaldamine
- 8) toetus puudega inimesele proteeside jms. ostmiseks
- 9) lapse sünnitoetus
- 10) muu toetus.....
- 11) ei ole saanud toetusi

16. Missuguseid teenuseid on viimase 12 kuu jooksul Teie perele osutatud?

- 1) tugiisikuteenus
- 2) isikliku abistaja teenus
- 3) varjupaigateenus
- 4) turvakoduteenus
- 5) sotsiaaltransporditeenus
- 6) eluruumi tagamine
- 7) võlanõustamisteenus
- 8) lapsehoiuteenus
- 9) asenduskoduteenus
- 10) järelhooldusteenus
- 11) muu.....

17. Missugust täiendavat teenust ja toetust Teie pere vajab?

- 1) laste huviringide kompensatsioon
- 2) kütte (kütuse) kompenseerimine
- 3) lasteaiaakulude hüvitamine
- 4) ravimite ja prillide hüvitamine

- 5) transpordihüvitis koolilastele
- 6) hambaarsti, -breketite hüvitamine
- 7) ühekordne hüvitis lasteriiete ostmiseks
- 8) nõustaja/tugiisiku/hooldaja teenus
- 9) muu.....

18. Kui Te pole teenuseid ja toetuseid kasutanud, mis on selle põhjuseks?

- 1) pean oluliseks ise toime tulla
- 2) puudub info
- 3) ei julge küsida
- 4) kardan, et ei jätku raha teenuse eest tasumiseks
- 5) pole vajadust olnud
- 6) muu.....

19. Kas oskate nimetada teenust või toetust, mis võiks olla Teie omavalitsuses, mis aitaks Teie pere elu-olu parandada?

.....

20. Mida soovite omalt poolt veel lisada peredega töö paremaks korraldamiseks Teie omavalitsuses?

.....

Tänan Teid arvamuse eest!

SUMMARY

HOW LARGE FAMILIES COPE. A CASE STUDY OF LÜMANDA AND KÄRLA PARISHES IN SAAREMAA.

Maret Ignatovits

Every grown-up wishes to guarantee the best for the family. A lot of people think that a small and quiet village is the best place to raise their children: having their own spacious house, fresh air, safe environment, close-knit community, etc. Taking it all into consideration, Saaremaa could be the best place for families with small children.

However, small villages face extinction- local shops, post-offices, petrol stations being closed and GP's surgeries being kilometres away. The essential services are being driven away from rural areas and people have to commute to work or to use necessary services.

Based on the previously conducted researches: The research into underprivileged families in Haapsalu; How large families cope and what their needs are; Complicated conditions in rural areas, the current research paper focuses on how families cope in two parishes – Lümanda and Kärla. Both parishes are situated in the western part of Saaremaa and they have a kindergarten, school, shop, community centre, library, youth centre. In addition, Kärla has also a music school and a gym.

The aim of the research paper is to find out whether and which services and benefits families in Lümanda and Kärla need to improve the quality of life. Hence, the following research questions have been posed:

- What is the major influence and how do families evaluate their economic situation?
- What kind of services and benefits are needed in order to avoid poverty?

Living in rural areas has its limits concerning transportation. A research conducted in Poland in 2011 revealed that 44 per cent of the unemployed people live in the countryside. The reasons were few jobs available and limited transportation. The regions which practise farming are in a better situation.

Owning a car helps to alleviate the situation when transportation is limited, but it has its downsides – cars use petrol, need a vehicle insurance, the owner should have a valid driving licence. Families are clearly in a dilemma about what, where and how much to consume.

The surveys conducted (An one-parent family research; Large family research) have revealed that one-parent families and large families are at risk of becoming underprivileged. The situation is alleviated by flexi-time working schedules, family benefits and better transportation. A job near the home, offering sufficient income, reduces the risk of becoming poorer.

The survey was carried out in the spring of 2018. The quantitative method was used, for which a multiple choice questionnaire with 20 questions was compiled. The questions were categorised into three groups. The first group asked for general information, the second one coping with life and contentment, the third part focused on people's awareness of different services and benefits. The questionnaire was based on 'The research into underprivileged families in Haapsalu' (Luuk, 2009).

The questionnaire was spread via kindergartens, schools and social media. Microsoft Excel was used for data validity processing and analysis.

The most active respondents were from Lümända (56 per cent) and the majority of them were female interviewees (93 per cent). There were equally married couples and registered partnerships among the people surveyed. 42 per cent of them had a university degree, the average age was 35. The most typical family consisted of two children and two parents who live in their own house.

The survey showed that one-parent families need more attention, since there is only one breadwinner in the family, they live in a rented flat and are at risk of becoming even poorer. The location and lack of transportation increase the risk.

The families emphasise low salaries and big transportation costs as the reasons for their difficult situation. Despite this, 91 per cent of respondents in Lümunda and 51 per cent in Kärle have not used any services or benefits. It is very important for the families to cope on their own.

The families want to use additional services and benefits for covering the costs of their children's hobby clubs or paying for transportation. There is a need for dental fee and kindergarten compensation.

The research project gave an overview of the current situation of the families in the region and their own evaluation what kind of services and benefits are needed in order to avoid poverty.

In conclusion, it can be said that the quality of life in the parishes studied does not depend on the peculiarity of the area and the families questioned are not at risk of becoming underprivileged.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maret Ignatovits,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Saaremaa lastega perede toimetulek Lümanda ja Kärla piirkondade näitel,

mille juhendaja on Epp Klooster ja kaasjuhendaja Anne Rähn,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 12.05.2018